

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ
ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ปณิธิตา ไชยโย

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ
ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็น
ฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ"

ของ ปณิตตา ไชโย

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

(ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษา

ชื่อเรื่อง	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ผู้วิจัย	ปณิตตา ไชยโย
ประธานที่ปรึกษา	ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	กิจกรรมการเรียนรู้, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน, ชุมชนเป็นฐาน, กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ เขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน การวิเคราะห์ด้วยวิธีสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือ ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และเนื้อหาจำนวนมาก และเวลาในการเรียนมีจำกัด ทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเื้ออำนวยการบรรยายภาคในการจัดกิจกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามสนใจ และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

Title	ORGANIZING LEARNING ACTIVITIES ABOUT LOCAL HISTORY IN NAN USING THE COMMUNITY BASE TO PROMOTE THE CRITICAL THINKING PROCESS
Author	Pantita Chaiyo
Advisor	Nattachet Pooncharoen
Academic Paper	M.Ed. Independent Study in Social Studies - (Plan B), Naresuan University, 2022
Keywords	Learning activity, Nan local history, Community-based model, Critical thinking process

ABSTRACT

The objectives of this research were to develop organizing learning activities about local history in Nan using the community base to promote the critical thinking process. The participants consisted of students, historical educators, and teachers in Mueang district, Nan province. The data analysis employed a summarizing induction method via descriptive notes and verified the data reliability with a triangulation process through various data collection methods. The results of this research found that the historical learning management problem was that learners do not attach importance to learning history, and the content was overloaded, and the learning time was constrained, resulting in the limitation of learning activity management. The researcher then developed the Nan local history learning activities using the community-based model to enhance the critical thinking process under the activity named 'Learning about the place of birth (Rien Roo Tin Pan Din Koed)' with the purpose that learners can do activities through local learning bases to develop a critical thinking process. Hence, it is summarized that the 'Learning about the place of birth (Rien Roo Tin Pan Din Koed)' activity could develop a critical thinking process and result in learners' achievement. In addition, teachers were the ones who designed learning activities and facilitated the activities' atmosphere so that learners could learn happily according to their interests. However, teachers must consider the

differences between learners, for they could learn together.

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ดร. ประจวบ ทองศรี ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์, รองศาสตราจารย์วศิน ปัญญาบุตรตระกูล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่ได้ให้ความกรุณาคำชี้แนะในการแก้ไขปรับปรุง ข้อบกพร่องต่างๆ ของการค้นคว้าอิสระด้วยความเอาใจใส่ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณายกย่องความรู้ให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ ของการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ตลอดจนปรับปรุงและแก้ไขงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นจนการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณา ให้คำแนะนำ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เป็นอย่างดีในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยให้ถูกต้องให้ถูกต้องและสมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ตลอดจนครู อาจารย์ทุกท่าน และนักเรียนทุกคน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย เป็นอย่างดีในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่คอยให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าอิสระ อีกทั้งขอขอบคุณทุกท่านที่อยู่เบื้องหลังในครั้งนี้ ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนการศึกษาจนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขออุทิศแด่ บิดา มารดา คณาจารย์ และสถานศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและความรู้ให้กับผู้ศึกษาค้นคว้า จนได้จัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ปณจิตา ไชโย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	
ประกาศคุุณูปการ.....ฉ	
สารบัญ.....ช	
สารบัญตาราง.....ญ	
สารบัญภาพ.....ฎ	
บทที่ 1 บทนำ.....1	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....1	
คำถามการวิจัย.....5	
วัตถุประสงค์การวิจัย.....5	
ประโยชน์ของงานวิจัย.....5	
ขอบเขตของการวิจัย.....5	
นิยามศัพท์เฉพาะ.....7	
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....9	
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....10	
แหล่งเรียนรู้ในชุมชน.....20	
บริบทของประวัติศาสตร์เมืองน่าน.....28	
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....31	

แนวคิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
กรอบแนวคิดการวิจัย	50
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	51
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	55
ตรวจสอบข้อมูล.....	56
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	58
สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	58
แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	63
องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองน่าน	66
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อ ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	72
ผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	88
บทที่ 5	93
สรุปผลการวิจัย.....	94
อภิปรายผล	97
ข้อเสนอแนะ	99
บรรณานุกรม	111

ประวัติผู้วิจัย	116
-----------------------	-----

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การดำเนินการวิจัย	7
ตาราง 2 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1	13
ตาราง 3 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2	13
ตาราง 4 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3	14
ตาราง 5 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	37
ตาราง 6 แสดงองค์ประกอบของการทักทายการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	44
ตาราง 7 แสดงฐานการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	55
ตาราง 8 แสดงฐานการเรียนรู้ของกิจกรรมการเรียนรู้	76

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	50
ภาพ 2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย	57
ภาพ 3 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	59
ภาพ 4 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	60
ภาพ 5 สัมภาษณ์ผู้เรียน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	61
ภาพ 6 สัมภาษณ์ผู้เรียน 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	61
ภาพ 7 บรรยายภาคการเรียน, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	63
ภาพ 8 การจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	66
ภาพ 9 สัมภาษณ์ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน	67
ภาพ 10 สัมภาษณ์วิทยากร 3, น่าน	71
ภาพ 11 สัมภาษณ์วิทยากร 4, น่าน	72
ภาพ 12 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “ถิ่นน่านบ้านเรา”	78
ภาพ 13 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “ถิ่นน่านบ้านเรา”	78
ภาพ 14 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “เมืองงาช้างดำ”	80
ภาพ 15 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “เมืองงาช้างดำ”	80
ภาพ 16 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “จิตรกรรมวัดภูมินทร์”	82
ภาพ 17 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “จิตรกรรมวัดภูมินทร์”	82
ภาพ 18 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “แข่งเรือลือเลื่อง”	84
ภาพ 19 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “แข่งเรือลือเลื่อง”	84

ภาพ 20 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “โรงเรียนของเรา”	87
ภาพ 21 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “โรงเรียนของเรา”	87
ภาพ 22 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	89
ภาพ 23 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	90
ภาพ 24 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	90
ภาพ 25 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 4, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน	91

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเยาวชนไทย ซึ่งยังคง หลักการสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐานโดยแยกวิชา ประวัติศาสตร์ให้จัดการเรียนการสอนเป็นวิชาเฉพาะ และเรียนประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น เพื่อให้เข้าใจ ปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นบทเรียนจากอดีต โดยมี ประโยชน์ให้ผู้คนในสังคมได้เรียนรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของสังคมของตนเอง เห็นบทเรียนใน อดีตที่มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ตลอดจนการรักษาเอกราชและความแตกแยกของผู้คนใน ชาติ เพื่อใช้เป็นเครื่องเตือนใจและช่วยในการตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องที่จะเกี่ยวข้องกับสังคม และชาติบ้านเมือง ที่สำคัญบทเรียนจากอดีตจะช่วยให้เราได้สร้างความรู้สึกร่วมกันให้กับคนในสังคม เดียวกัน ปลุกฝังความรู้สึกในความเป็นชาติ และห่วงแหนอธิปไตยและเอกราชของชาติตน (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

วิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่มีรายละเอียดของเนื้อหาเยอะ ซึ่งนักเรียนไม่สามารถที่จะ ท่องจำเนื้อหาได้หมด ทำให้การจัดการเรียนรู้ควรที่จะเป็นไปในรูปแบบของกระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ปัจจุบันจะพบปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ (วินัย พงศ์ศรีเพียร , 2543) ดังนี้

1) วิธีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยไม่มีการพัฒนาแต่ดำเนินไปในทิศทางที่ผิดที่มุ่งเน้น ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผลที่ตามมาคือ ครูมีบทบาทเป็น ผู้ถ่ายทอดวิชาให้แก่นักเรียน ส่งผลให้การวัดผลและประเมินผลเน้นความสามารถในเรื่องของการ ท่องจำ กระบวนการเรียนการสอนแบบนี้ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ในระดับการรับเพียงอย่างเดียว

2) ค่านิยมการลอกเลียนแนวคิดของชาวตะวันตกมาใช้โดยไม่ได้นำมาถ่วงดุลถึงภูมิหลังทาง วัฒนธรรมและข้อจำกัดของบุคคลในด้านต่างๆ การปฏิรูประบบจะสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ การ “ปฏิรูป” และการ “ยกศักยภาพ” ครูก่อน เนื่องจากนี้ครูที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชา ประวัติศาสตร์จริงๆ ก็มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการในระบบการศึกษา

3) ปัญหาการวัดผลที่ดี โดยมีความเข้าใจผิดๆ ที่ว่าการวัดผลแบบปรนัยมีภววิสัย (Objectivity) สูง และสามารถใช้ได้กับทุกวิชาในทุกสถานการณ์ ทำให้เกิดการละเลยคุณค่าอย่าง มหาศาลของการฝึกเรียงความ การเขียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์และใช้ข้อสอบที่เป็นแบบอัตนัย แม้กระทั่งในวิชาประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดีไทย

4) ปัญหาเรื่องสื่อการเรียนการสอน ถึงแม้สื่อจะมีอยู่มาก แต่สื่อที่สำคัญที่สุดยังเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ และหนังสืออ่านประกอบรายวิชาต่างๆ อีกทั้งหนังสือที่มีอยู่ก็ยังขาดความเป็นมาตรฐานที่ชวนให้น่าอ่านและทันสมัย และสื่อการสอนประเภทอื่นๆ เช่น วีดิทัศน์ แผ่นใส สไลด์ ประกอบเสียง และอื่นๆ ยังไม่มีการผลิตและพัฒนาเท่าที่ควร

และปัญหาทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นอุปสรรคต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตกต่ำลง และขาดทักษะกระบวนการคิดในเรื่องต่างๆ เพราะในรายวิชาประวัติศาสตร์นี้จะเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี รักชาติ บ้านเมืองและท้องถิ่น ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม จะได้เป็นพลเมืองดี จากแนวคิดของคณะกรรมการการศึกษาฯ ด้วยการสอนประวัติศาสตร์เพียงแค่อ่านหนังสือตัวอย่าง เล่าเรื่องราว และให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองนั้น อาจทำให้นักเรียนเกิดความไม่เข้าใจในเนื้อหา ไม่เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง หากเรียนแล้วนักเรียนไม่เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงที่อาจเป็นบทเรียน หรือข้อคิดไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นความผิดพลาดในอดีตเกิดขึ้นซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้เราสามารถอยู่กับปัจจุบันได้อย่างมีความสุขสันติ และเพื่ออนาคตที่มั่นคงย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการเรียนประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไม่ได้ทำให้เราเรียนรู้แค่อดีตเพื่อหาแนวปฏิบัติการใช้ชีวิตในปัจจุบัน และทำนายอนาคตในอนาคตเท่านั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทำให้เราเข้าใจโลกกว้างมากขึ้น เข้าใจสิ่งต่างๆ ผ่านการศึกษาสิ่งนั้นๆ โดยตรง ในการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนจึงต้องรู้และเข้าใจการใช้สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ควรมีความเหมาะสมกับตัวผู้เรียน ครูผู้สอนต้องจัดเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยต้องคำนึงความแตกต่างระหว่างนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา พร้อมทั้งเผชิญสถานการณ์ต่างๆ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และครูผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และมีพัฒนาสื่อสารการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2545, น. 72-73)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเป็นไปตามเนื้อหาสาระและจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการและความแตกต่างของนักเรียน โดยครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือการให้นักเรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านสังคมและด้านอารมณ์ให้ได้

มากที่สุด และพัฒนานักเรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะทำให้นักเรียนเกิดการคิดตัดสินใจอย่างรอบคอบ เห็นว่าเรื่องใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะเหตุใด ผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นบุคคลที่ใจกว้าง ก่อนการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องมีข้อมูลหลักฐานเพียงพอ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ไม่ยึดติดความคิดเห็นของตนเองเป็นสำคัญ และสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของตนเองได้ตามสถานการณ์ หากเห็นว่าความคิดเห็นของผู้อื่นนั้นดีกว่า และมีเหตุผลมากกว่า นอกจากนี้ ผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณจะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข้อมูลต่างๆ และมีการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีเหตุผล (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2551, น. 72) ไม่ใช่อคติหรืออารมณ์ของตนเองเป็นสำคัญในการตัดสินใจผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น ทำให้รับรู้สถานการณ์ความคิด ความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551, น. 94)

ในบริบทของประวัติศาสตร์เมืองน่าน มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ยาวนานตั้งแต่โบราณ มีชื่อเรียกเดิมตามพงศาวดารว่า นันทบุรี เมืองน่านในอดีตเป็นแคว้นรัฐเล็กๆ ก่อตั้งขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำสาขาในหุบเขาทางตะวันออกของภาคเหนือ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีจะเห็นได้ว่า เมืองน่านเป็นชุมชนและเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่เมืองหนึ่งในดินแดนล้านนาตะวันออก โดยที่ตั้งของตัวจังหวัดปัจจุบันตั้งซ้อนทับบนตัวเมืองโบราณเดิม มีการย้ายถิ่นฐานและสร้างเมืองใหม่อยู่หลายครั้ง เนื่องมาจากการปรับที่ตั้งให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยอื่นๆ เช่น ความต้องการเชื่อมต่อกับเมืองและอาณาจักรใกล้เคียง และความจำเป็นในการขยายเมืองเนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งการย้ายถิ่นฐานแต่ละครั้งล้วนก่อให้เกิดชุมชนหรือเมืองอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ

การสร้างเวียงพระธาตุแช่แห้งมีช่วงเวลาอยู่แค่เพียงสมัยสุโขทัยหรือช่วงเวลาใกล้เคียง และเมืองน่านกับเวียงดงพระเนตรก็ถูกสร้างตามมาในภายหลังตามลำดับ แต่หากเมื่อพิจารณาจากรูปแบบกลับพบข้อสังเกตว่า กำแพงเมือง – คูเมือง ที่เป็นรูปแบบเส้นตรงมุมเหลี่ยมแต่กลับมีรูปแบบในลักษณะ “เมืองป้อมภูเขา” หรือแม้แต่ “เมืองน่าน” ก็มีกำแพงเมืองแบบ “พัฒนาการเมืองป้อมภูเขา” ซึ่งเป็นรูปแบบในทางเดียวกันกับเมืองโบราณอื่นๆ ที่พบในเขตล้านนา เช่น แม่สาย และเมืองอื่นๆ อันมีตำนานเก่าแก่โยงไปถึงเวียงพางคำ ซึ่งมีอายุยาวนานกว่าสมัยสุโขทัยอาจมีความเป็นไปได้ที่การตั้งถิ่นฐานในน่านจะมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าการสร้างบ้านแปงเมืองในสมัยสุโขทัยตอนต้น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ล้านนา รัตนโกสินทร์ เช่น แนวกำแพง คูเมือง ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งโดยสรุปสามารถแบ่งเมืองเก่าในเขตเมืองน่านได้เป็น 3 เมือง ได้แก่ เวียงพระธาตุแช่แห้ง เมืองน่าน และเวียงดงพระเนตร ปัจจุบันมีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมือง

น่าน ได้แก่ หออัตลักษณ์น่าน พิพิธภัณฑ์แห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์วัดพระเกิด โฮงเจ้าฟองคำ เป็นต้น

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนที่เป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐานการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกเหนือจากการเรียนรู้นอกห้องเรียนหรือสถานที่จริงแล้ว กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 ให้นักเรียนเกิดความสนใจในการศึกษาหาความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนด้านความรู้และทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่จะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและมีความเข้าใจชุมชนมากขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและนักเรียนจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2557; กล้า ทองขาว, 2561 : 3; Bednar and Simpson, 2013 : 3; Bedri, Frein and Dowling, 2017, p. 3) ในการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จะทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องราวต่างๆ เช่น ประเด็นเรื่องการเมือง สังคม ประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ได้ดียิ่งขึ้น และยังสามารถเรียนรู้ขยายวงกว้างไปยังส่วนอื่นๆ เช่น ระดับภูมิภาค ประเทศ และโลกในโอกาสต่อไป การเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจะช่วยให้เด็กมีความรอบรู้ กระตือรือร้น และมีความใส่ใจชุมชนในฐานะพลเมืองของพื้นที่แห่งนั้น และการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนจะช่วยให้เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ พัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข สันติสุข และเพื่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของตนเองและชุมชนนั้นๆ

จากการศึกษาเอกสารผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อนาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งยังเป็นการสร้างสื่อการสอนที่สร้างความสนใจของนักเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และในฐานะครูผู้สอนต้องการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความเป็นมาของชาติไทย มีความรักความสามัคคี ภาคภูมิใจแผ่นดิน

ไทย การเรียนรู้ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำถามการวิจัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. ผู้สอน ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ หรือบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ
3. สถานศึกษา ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ไปปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1 สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 1.2 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 1.3 องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมื่องน่าน
 - 1.3.1 หออัตลักษณ์น่าน
 - 1.3.2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน
 - 1.3.3 วัดภูมินทร์
 - 1.3.4 วัดศรีพันต้น
 - 1.3.5 โฮงเจ้าฟองคำ
- 1.4 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.5 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.5.1 ผู้สอน

1.5.2 ผู้เรียน

1.5.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 กลุ่มนักเรียน ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยา จังหวัดน่าน จำนวน 21 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยา จังหวัดน่าน ที่เรียนในรายวิชา ประวัติศาสตร์

2.2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ มีเกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของ ประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน

1) วิทยากร มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ มีความเข้าใจบริบทของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สามารถให้ความรู้และบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ หออัตลักษณ์ น่าน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น และโฮงเจ้าฟองคำ จำนวน 4 คน

2) ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ มีความเข้าใจบริบทของ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สามารถให้ความรู้และบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จำนวน 1 คน

2.3 กลุ่มครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นครูที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ คุณครูกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยา จังหวัดน่าน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยงานวิจัยนี้ศึกษาพื้นที่เป้าหมายใน เขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยมีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน อันได้แก่ หอ อัตลักษณ์น่าน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น และโฮงเจ้าฟองคำ

4. ขอบเขตระยะเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2564 เป็นต้นไป

ตาราง 1 การดำเนินการวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอนการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการ									หมายเหตุ
	2564				2565					
	ต.ค	พ.ย	ธ.ค	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	
1) การเสนอโครงร่างการวิจัย	←→									
2) การดำเนินงานวิจัย โดยใช้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล			←→							
3) การสรุปผลการวิจัย อภิปราย ผล และเขียนรายงานการวิจัย					←→					
4) การเผยแพร่ผลงานวิจัยไปยังผู้ ที่เกี่ยวข้อง								←→		

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมให้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมในลักษณะการทำงาน การลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บริบทของประวัติศาสตร์เมืองน่าน มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ยาวนาน มีชื่อเรียกในพงศาวดารว่า นันทบุรี เมืองน่านในอดีตถือว่าเป็นนครรัฐเล็กๆ เป็นชุมชนและเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่เมืองหนึ่งในดินแดนล้านนาตะวันออก และมีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ อันได้แก่ หออัตลักษณ์น่าน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น โฮงเจ้าฟองคำ เป็นต้น

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน การศึกษาองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

4. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลสารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ และสถานที่ในชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

5. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการทางการคิดที่ใช้เหตุผลโดยการศึกษาข้อเท็จจริงหลักฐานและข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจแล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์

อย่างสมเหตุผล โดยกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีระดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นการสร้างความเข้าใจ
ขั้นการอธิบาย ขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และขั้นสรุป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บันทึกรายงาน บทสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญตามลำดับ ดังต่อไปนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. กิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.1 ความหมายกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1. ความหมายแหล่งเรียนรู้
2. ประเภทของแหล่งเรียนรู้
3. ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

บริบทของประวัติศาสตร์เมื่อน่าน

1. หออัตลักษณ์น่าน
2. พิพิธภัณฑ์แห่งชาติน่าน
3. วัดภูมินทร์
4. วัดศรีพันต้น
5. โฮงเจ้าฟองคำ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

3. กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

แนวคิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1. ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. ความสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. องค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
4. การวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียน เพราะเป็นวิชาที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามในด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านเจตคติและค่านิยม และด้านการจัดการและการปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552, น. 132 – 136)

1. ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์เราดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมายและความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยงานวิจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ตาราง 2 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1

เข้าใจความหมายและความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถ
ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ
อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-6	1. ตระหนักถึงความสำคัญ ของเวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	- เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏใน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ สากล - ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคม มนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส 4.3) - ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
	2. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทาง ประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบ	- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอ ตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน - คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มี ต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ - ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์

ตาราง 3 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2

เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการ
เปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบ
ที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-6	1. วิเคราะห์อิทธิพลของอารย- ธรรมโบราณ และการติดต่อ ระหว่างโลกตะวันออกกับโลก ตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและ การเปลี่ยนแปลงของโลก	- อารยธรรมของโลกยุคโบราณ ได้แก่ อารยธรรม ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ไนล์ ฮวงโห สินธุ และ อารยธรรมกรีก-โรมัน - การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก และอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกันและกัน
	2. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง	เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	สังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้า สู่โลกสมัยปัจจุบัน	ของโลกในปัจจุบัน เช่นระบอบฟิวดัล การฟื้นฟู ศิลปวิทยาการสงครามครูเสด การสำรวจทาง ทะเล การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติทาง
	3. วิเคราะห์ผลกระทบของการ ขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรป ไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและ เอเชีย	วิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม จักรวรรดิ นิยม ลัทธิชาตินิยม เป็นต้น ● ความร่วมมือ และความขัดแย้งของมนุษยชาติใน โลก
	4. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกใน คริสต์ศตวรรษที่ 21	● สถานการณ์สำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เช่น - เหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 (Nine Eleven) - การขาดแคลนทรัพยากร - การก่อการร้าย - ความขัดแย้งทางศาสนา ฯลฯ

ตาราง 4 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3

เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความ
เป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-6	1.วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของ ประวัติศาสตร์ไทย	● ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย
	2. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบัน พระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และ อิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการ สถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่างๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ
	3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และ วัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อ สังคมไทยในยุคปัจจุบัน	
	4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคล สำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย	● บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการ พัฒนาชาติไทยในด้านต่างๆ เช่น การป้องกัน และรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	และประวัติศาสตร์ไทย	วัฒนธรรมไทย ● อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก และ ตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย ● ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและ ต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ไทย และประวัติศาสตร์ไทย ● ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญา ไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน
	5. วางแผนกำหนดแนวทางและการ มีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ไทยและวัฒนธรรมไทย	● สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ● วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่างๆ ● การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ไทย ● แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทยและการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ● วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทย

ที่มา : https://www.rbss.ac.th/site/?page_id=4052.

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ความหมายกิจกรรมการเรียนรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธี ต่างๆ ที่มีหลากหลาย มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่มุ่งพัฒนานักเรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการ สอนที่มีความหลากหลายวิธี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนสามารถบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยราชธานี (2557) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

รัฐภากรณ์ นันทเสน (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่น การทำงาน การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มีสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยครูผู้สอนในการวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า และมุ่งให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านตนเองในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ความถนัดของนักเรียน อาจเป็นการเล่นแบบเกมหรือการทำงานเพื่อสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ต่างๆ ที่กำหนดไว้

อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล (2559) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อาจจะเป็นการเล่นหรือการทำงานที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อมของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมากยิ่งขึ้น

ทิตนา แคมมณี (2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากในการนำหลักสูตรการสอนไปประยุกต์ใช้ในระดับชั้นต่างๆ และกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ครูสามารถวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า จะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมให้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมในลักษณะการทำงาน การลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553, น. 4, อ้างอิงใน สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ครูผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองและการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละระดับจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. นักเรียน โดยธรรมชาติของนักเรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกในการจัดการเรียนการสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน รวมทั้งพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจของนักเรียน ความต้องการพื้นฐานนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกๆ

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนถือว่าเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการได้ นอกจากนี้บรรยากาศในห้องเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ นอกเหนือไปจากครูผู้สอน เช่น นักเรียนเข้าห้องเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน นักเรียนเริ่มเรียนช้าโง่แรกด้วยความรู้สึกหิว หรือบางครั้งนักเรียนอาจได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่สามัคคีปรองดองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านครูผู้สอนนั้นอาจมีความกดดันจากผู้บริหาร หรือจากครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การรับประทานอาหารเช้าก่อนมาสถานศึกษาของครูผู้สอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องบ่งบอกได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือไม่

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในห้องเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่านักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ซึ่งครูผู้สอนควรคำนึงถึงนักเรียนโดยจะต้องหาวิธีการที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของนักเรียนให้มากที่สุด เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูผู้สอนทบทวนความรู้เดิมของนักเรียน

1.2 ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ มีความหลากหลายและแจ่มชัดประสงค์การเรียนรู้ในการเรียนครั้งนั้นๆ

2. ขั้นสอน

2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้

2.2 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการทดสอบที่ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ความคิดในการแก้ปัญหา ทักษะทางร่างกาย และเจตคติในการตอบปัญหาหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้

3. ขั้นสรุป

3.1 นักเรียนและครูผู้สอนร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้

3.2 ครูผู้สอนเพิ่มเติมทักษะทางสมองหรือทางกายให้นักเรียนเกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น โดยมีการให้ทำแบบทดสอบ แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ ศึกษาค้นคว้า รายงาน กิจกรรมจากใบงาน และโครงงาน เป็นต้น

4. แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

วิภาวรรณ สุขสุวรรณ (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนหรือทบทวนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน

1.2 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสอบถามความต้องการของนักเรียนว่าอยากให้มีกิจกรรมการเรียนรู้แบบใด หรือมีลักษณะอย่างไร

1.3 แจ้งจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในการเรียนให้นักเรียนทราบทุก ครั้ง

2. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

2.2 ครูผู้สอนเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ทดลองความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัดโดยการลงมือฝึกปฏิบัติเองตามสภาพจริง

3. ขั้นสรุปบทเรียน

3.1 ครูผู้สอนเน้นย้ำเนื้อหาในบทเรียนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ถูกต้องและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

3.2 ครูผู้สอนทดสอบว่านักเรียนหรือเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนไป ถูกต้องตามเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด และสามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระตุ้นให้นักเรียนเกิด ความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้วิธีการและสื่อที่มีความหลากหลายประกอบกับการใช้ คำถามกระตุ้นความคิด มีการซักถาม ทบทวนหรือแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนนำประสบการณ์เดิมมา เชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่

1.2 ครูผู้สอนและนักเรียนมีการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน โดยสอบถามความต้องการของนักเรียนว่าอยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกมาใน รูปแบบใด

1.3 แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้งของการเรียนเรื่องนั้นๆ

2. ขั้นการจัดกิจกรรม

2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีส่วนร่วมแสดงออกด้วยการตั้ง การคำถามและการตอบคำถาม

2.2 ครูผู้สอนเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัด โดยการทำแบบฝึกหัดหรือลงมือฝึกปฏิบัติเอง

3. ขั้นสรุปบทเรียน

3.1 ครูผู้สอนสรุปผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ โดยครูผู้สอนปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสรุปความรู้หรือสรุปสาระสำคัญของบทเรียน โดย นำความรู้ที่ได้มาทั้งหมดมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สรุปข้อค้นพบหรือสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ใหม่

3.2 ครูผู้สอนมีการทดสอบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจใน สิ่งที่เรียนไปถูกต้องอย่างน้อยเพียงใดและสามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ หรือไม่

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่สำคัญในสร้างบรรยากาศการเรียน เน้นกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลายประกอบการใช้คำถามกระตุ้นความสนใจ มีการซักถาม หรือมีการทบทวนความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่
2. ขั้นสอน เป็นการดำเนินกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน ถือว่าเป็นขั้นที่นักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติ เกิดกระบวนการเรียนรู้และทักษะต่างๆ
3. ขั้นสรุป เป็นการสรุปบทเรียน โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทำแบบฝึกหัด ใบงาน รายงาน แบบทดสอบ หรือเปิดโอกาสการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1. ความหมายแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

กรมสามัญศึกษา (2544, น. 6) แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข่าวสารข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544, น. 28) แหล่งเรียนรู้ คือ ถิ่นที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แห่งที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็ธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, น. 43) ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้นักเรียนเกิดการใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้อย่างช่วยขยายแนวความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น แหล่งเรียนรู้อยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จันทรา อ่อนระหง (2550, น. 10) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งหรือที่รวม ซึ่งอาจเป็นสภาพหรือสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร สื่อ ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการ

เรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลา สามารถยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของนักเรียนได้

จิรศักดิ์ ประทุมรัตน์ (2550, น. 11) ให้ความหมายของคำว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งวิชาการที่เป็นตัวบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถให้คุณค่าและประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำมาปรับใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ได้

ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ ซึ่งนักเรียนสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจใฝ่เรียนรู้ การรู้จักแก้ปัญหาแล้วนำสิ่งที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ตลอดเวลาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมในปัจจุบัน แล้วนำความรู้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน

พยุ่ง ใบแย้ม (2558) ได้ให้ความหมายของ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นว่า สามารถนำมาเป็น สื่อที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแต่ละท้องถิ่นนั้นที่เป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และที่เป็น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพสังคม ประชาชน ชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนประเพณี ศิลปะวัฒนธรรม ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับเทศบาล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสามารถใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความรู้ให้กับผู้ ศึกษาค้นคว้า สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และ ศิลปวัฒนธรรม

Good (1959, p. 114) ให้ความหมายของคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำเอามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงบุคคล หรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย

Wittich และ Schuller (1962, p. 229) ให้ความหมายคำว่า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ประชาชน สถานที่ และสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถนำเอามาใช้ประโยชน์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรง

Nichols (1971, p. 341) ให้ความหมายคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งที่เป็นวิชาการสำหรับโรงเรียน ประกอบด้วย ประชาชน สถานที่ สิ่งต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการศึกษาเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปว่าแหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ และสถานที่ในชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความ

สนใจในการแสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2. ประเภทของแหล่งเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่าได้นักวิชาการแบ่งกลุ่มหรือประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, น. 43) ได้แบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชา ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา วัด ครอบครัว ท้องถิ่น สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547, น. 3-4) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ ได้หลากหลายรูปแบบตามความสอดคล้องกับโรงเรียนแต่ละแห่ง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการใช้แหล่งเรียนรู้

แบบที่ 1 จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ลำธาร กรวด หิน ดิน ทราย ชายทะเล เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมตลอดจนเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ เป็นต้น

3. บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์และผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ

แบบที่ 2 จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เดิมทีจะมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นหลัก คือ ครูผู้สอน อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด เป็นต้น ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษาห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ เป็นต้น รวมทั้งการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟาร์ม สวนผัก สวนผลไม้ เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะทางด้านภูมิปัญญา มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ให้แก่ผู้ที่สนใจต้องการเรียนรู้ได้

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่หรือวัตถุสิ่งก่อสร้างต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 สถานที่ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ดิน แหล่งน้ำ ป่า ภูเขา สัตว์ พืช แร่ธาตุ ฯลฯ

2.2 สถานที่ที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น ตลาด โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อที่เป็นตัวกลาง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะประสบการณ์ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ใบปลิว จุลสาร ฯลฯ

3.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ให้ภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งทั้งให้ภาพและเสียง เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ สไลด์ รูปภาพ ฯลฯ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เทคนิค วิธีการ เช่น แบบต่างๆ เทคนิคกระบวนการทำงาน การคิดหรือการแก้ปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่น

เกษม คำบุตรดา (2550, น. 10) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครู บุคลากรในโรงเรียน เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน เพื่อนต่างระดับ ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิชาการ ได้แก่ สถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า สถานีตำรวจ สถานีอนามัย โบราณสถาน สวนสัตว์ เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยหนอง คลอง สวนสาธารณะ ป่าต้นไม้ ไร่ ทุ่ง อุดมคติธรรมชาติ รวมทั้งสัตว์ต่างๆ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า เป็นต้น

4. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสื่อวัฒนธรรม และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา นิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว ป้ายโฆษณาต่างๆ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เสียงตามสาย เกมคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เป็นต้น

คำ วงศ์เทพ (2554) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท

1. แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในโรงเรียน เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคหกรรม ห้องอุตสาหกรรม ห้องเกษตร ห้องพลศึกษา ห้องประชุม ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา สวนเกษตร สนามกีฬา สวนพฤกษศาสตร์ สวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น และห้องที่ส่งเสริมด้านการค้นคว้า เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่นอกโรงเรียนและโรงเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ อุทยานประวัติศาสตร์ สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน สถานประกอบการ สวนสาธารณะ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และยังรวมไปถึงบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ

ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) กล่าวว่า อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ประเภทที่มีชีวิต เช่น คน สัตว์ และประเภทที่ไม่มีชีวิต สถานที่ สิ่งก่อสร้าง ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

Ramirez (1954, p. 386) จำแนกแหล่งความรู้ในชุมชนออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งความรู้ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ แสงแดด อากาศ ดิน น้ำ เป็นต้น
2. แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน
3. แหล่งความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ได้แก่ แหล่งความรู้ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ การคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ เช่น เครื่องยนต์ เป็นต้น
4. แหล่งความรู้ที่เป็นสถาบัน ได้แก่ สถาบันต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โรงเรียน โบสถ์ เป็นต้น

Jarolimek (1969, p. 189) จำแนกแหล่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เป็นวัสดุในการอ่าน (Reading Materials) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ หนังสือ จุลสาร วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ

2. ประเภทที่ไม่ใช่วัสดุในการอ่าน (Non-Reading Materials) ได้แก่ ภาพยนตร์ รูปภาพ फिल्मสตริป เครื่องบันทึกเสียง แผนที่ ลูกโลก และแหล่งวิทยาการอื่นๆ

Nichols (1971, p. 342) แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ดังนี้

1. ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญงานพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการ พ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม ช่างนา เป็นต้น

2. พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง

3. ตัวแทนองค์กรต่างๆ ได้แก่ ตัวแทนของสังคม เทศบาล ศูนย์วัฒนธรรมหรือหน่วยงานอื่นๆ

4. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลที่ทำงานทางด้านธุรกิจการค้าขายหรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทขนส่ง เหมืองแร่ และบริษัทห้างร้านต่างๆ

5. ผู้แทนรัฐบาล เช่น ตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น

6. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน เช่น กรรมการศึกษา โรงเรียน คณะกรรมการที่ปรึกษาให้โรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น

7. ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย พืช สัตว์ป่า น้ำ ดิน แร่ และวัสดุชนิดต่างๆ ทางธรรมชาติ

8. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารสถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ปูนียสถาน เป็นต้น

จากประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ ประเภทแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จำแนกได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นบุคคล เช่น ครูผู้สอน บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน ผู้ชำนาญพิเศษ ผู้ปกครอง ฯลฯ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ ปูนียสถาน ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

3. ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงความสำคัญในลักษณะของการใช้แหล่งเรียนรู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนว่า ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีความหลากหลาย เรียนรู้แบบองค์รวม ได้ฝึกการคิดและฝึกการลงมือปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นและสามารถเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า การที่นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งต่างๆ จากผู้คนที่มีความหลากหลาย จะทำให้นักเรียนและครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการเรียนการสอนเข้ากับวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับท้องถิ่น นักเรียนได้เห็นคุณค่าและอนุรักษ์

วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังสามารถบูรณาการภูมิปัญญาไทยและสากล เพื่อนำปรับใช้กับการดำเนินตามวิถีไทยได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่าเป็น แหล่งวิทยาการสำหรับนักเรียนได้ฝึกสืบค้นคว้าหาข้อมูล ฝึกทักษะการสังเกต ฝึกทักษะการคิด ฝึกพัฒนาการด้านต่างๆ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความงาม ความสุนทรีย์ภาพ และก่อให้เกิด ความสามารถทางการเรียนรู้แบบองค์รวมทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะกระบวนการ และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึมซับสิ่งที่ดีงามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น หล่อหลอมจิตใจเกิดความรัก ความ ศรัทธาและหวงแหนทรัพยากรของประเทศชาติ

จากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ทำให้สรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ได้ว่าเป็นแหล่งให้ความรู้ที่แต่ละบุคคลต้องการแสวงหา สามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ ต้นกำเนิดเฉพาะด้านและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ความรู้อื่นได้อย่างหลากหลาย เป็นการส่งเสริมให้เกิดเรียนรู้ทั้งในระบบ และนอกระบบตลอดชีวิต

Kenworthy (1992, น. 167, อ้างอิงใน ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนไว้พอสรุปได้ดังนี้

- 1) ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียน
- 2) ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการทำงานกลุ่ม
- 3) ช่วยให้นักเรียนเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของตนเอง เมื่อจบจากการศึกษาออกไปแล้ว
- 4) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่นักเรียนสามารถทำได้ด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้นักเรียนรักในการทำงานและสามารถทำงานเป็น เมื่อจบการศึกษาออกไปแล้ว
- 5) ช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ต่อสถานศึกษา เข้าใจสภาพต่างๆ ในปัจจุบันและปัญหาท้องถิ่นของตนเอง มีความรู้สึกรักและหวงแหน ที่เป็นสิ่งสำคัญจะนำไปสู่แนวคิดที่จะปรับปรุงท้องถิ่นของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
- 6) นักเรียนจะได้รับความรู้ความเข้าใจที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในชุมชนของตนเอง เพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง และจากแหล่งเรียนรู้จริง

จากความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ สามารถสรุปได้ดังนี้ ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ ว่านักเรียนเรียนรู้หรือศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ ได้จากแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย จะช่วยให้นักเรียนได้เกิดทักษะกระบวนการด้านความคิด การทำงาน รวมถึงคุณลักษณะที่ดี และช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้การเรียนในห้องเรียนกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรง

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนทางด้านการศึกษในปัจจุบัน ครูผู้สอนและสถานศึกษามีโอกาสจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ตามความต้องการ โดยที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง ดังนั้นสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับสังคมช่วยเสริมพฤติกรรมของคนในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสภาพของสังคม การปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและคุณภาพ มีความสามารถที่นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนอย่างเดียวเท่านั้น การเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันจึงต้องก้าวเลยจากห้องเรียนไปสู่สังคมภายนอกที่อยู่รอบๆ โรงเรียน เพราะสังคมภายนอกมีทรัพยากรที่พร้อมจะให้คำตอบให้ประสบการณ์ ให้ความจริงแก่ปัญหาข้อสงสัยในเรื่องความรู้วิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี (ลัดดา ศิลาน้อย, 2545)

วิลเลียม เดซตุ่ม (2551) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องมีขั้นตอนดังนี้

1. ชี้นำเสนอ โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันเสนอปัญหา หรือความต้องการต่างๆ ผ่านการใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความสนใจนักเรียนนำไปสู่การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
2. ชี้นำกำหนดจุดมุ่งหมาย โดยนักเรียนเป็นผู้เลือกปัญหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามความสนใจ
3. ชี้นำวางแผน โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมวางแผนตามขั้นตอนและวิธีการศึกษาให้สอดคล้องกับปัญหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
4. ชี้นำดำเนินการ นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ โดยครูผู้สอนคอยอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเวลาที่เกิดปัญหา
5. ชี้นำสรุปผลการศึกษา โดยครูผู้สอนและนักเรียนมีการอภิปรายร่วมกัน หรือนักเรียนนำเสนอรายงาน โครงการเป็นกลุ่ม
6. ชี้นำประเมินผลการดำเนินงาน โดยครูผู้สอนประเมินผลสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล หรือรายกลุ่ม การทำกิจกรรมการเรียนรู้ การทำผลงานชิ้นงาน แบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ

จากแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สามารถจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทใน

ชุมชน ซึ่งการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สามารถเกี่ยวกับสถานที่ ธรรมชาติ ตัวบุคคล หน่วยงาน หรือสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ได้ และนักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถลงมือปฏิบัติจริงได้

บริบทของประวัติศาสตร์เมืองน่าน

เมืองน่านเป็นเมืองที่มีพัฒนาการมายาวนาน ตั้งแต่สร้างเริ่มก่อเกิดบ้านแปลงเมืองในลุ่มน้ำย่างและลุ่มน้ำปัว พัฒนาขึ้นเป็นแคว้นน่านในฐานะรัฐอิสระ ต่อมาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งกลายเป็นนครรัฐในฐานะประเทศราชของสยาม และผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่เรียกว่า "จังหวัดน่าน"

1. หออัตลักษณ์น่าน

จังหวัดน่านได้ดำเนินการก่อสร้าง หออัตลักษณ์น่าน ตามโครงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์หอศิลป์ล้านนาตะวันออก ปีงบประมาณ 2557 การก่อสร้าง หออัตลักษณ์น่าน ตามโครงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์หอศิลป์ล้านนาตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของเมืองน่านและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สามารถให้ความรู้และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน่าน สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจจะเที่ยวต่อไปในแหล่งท่องเที่ยวจริง คาดหวังให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น และมอบให้วิทยาลัยชุมชนน่านเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการ โดยที่ประชุมคณะกรรมการบริหารและจัดการหออัตลักษณ์น่าน มีมติให้วิทยาลัยชุมชนน่าน โดยศูนย์น่านศึกษา เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการเกี่ยวกับหออัตลักษณ์น่านให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เนื่องด้วยเล็งเห็นว่า วิทยาลัยชุมชนน่าน มีพันธกิจในการพัฒนาการศึกษาพื้นที่ท้องถิ่นน่านตามแนวพระราชดำริร่วมกับเครือข่ายชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้จังหวัดน่านในมิติด้านต่างๆ ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งที่ประชุมคณะกรรมการบริหารและจัดการหออัตลักษณ์น่าน มีมติให้แต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารหออัตลักษณ์น่าน” ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ติดตามการบริหารจัดการ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนตัดสินใจชี้ขาดการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยที่ประกอบด้วยผู้บริหารและผู้แทนจากส่วนงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ที่แสดงถึงการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในปัจจุบันทางหออัตลักษณ์เปิดบริการให้ประชาชนสามารถเข้ารับชมการจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองน่านในด้านต่างๆ

2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำจังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในบริเวณคุ้มของอดีตเจ้าผู้ครองนครน่าน ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ที่

รายล้อมด้วยถนนที่สำคัญ อันได้แก่ ถนนผากองด้านทิศตะวันออก ถนนสุริยพงษ์ด้านทิศใต้ และถนนมหาพรหมด้านทิศเหนือ อาคารพิพิธภัณฑสถานเดิมเป็นหอคำที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พระเจ้านันทวงศ์สร้างขึ้นเป็นที่ประทับ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้น แบบตรีมุขหรือรูปตัวที รูปแบบผสมผสานระหว่างแบบศิลปะตะวันตกและศิลปะไทย โครงสร้างภายในเป็นไม้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีมุขออกด้านหน้า หลังคามุงด้วยไม้แป้นเกล็ด

ภายในแบ่งส่วนการจัดแสดงเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นบน จัดแสดงเกี่ยวกับเรื่องโบราณคดีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ห้องโถงใหญ่ เคยเป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกว่าราชการของเจ้าผู้ครองนคร จัดแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ และรัฐศาสตร์ของจังหวัดน่าน การสร้างบ้านแปงเมือง หลักฐานศิลาจารึก ลำดับเชื้อสายของเจ้าผู้ครองนคร เครื่องใช้ส่วนพระองค์ ภาพถ่ายโบราณ เงินตรา และอาวุธ

2. ห้องปีกอาคารและเฉลียง จัดแสดงเรื่องราวด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดน่าน แหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุจากการขุดค้นในพื้นที่เก็บกักน้ำบริเวณเหนือเขื่อนสิริกิติ์ เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาเผาในจังหวัดน่าน ศิลปะสุโขทัยและศิลปะล้านนาที่ก่อให้เกิดแนวคิดงานศิลปกรรมสกุลช่างเมืองน่าน

3. ห้องจัดแสดงงาช้างดำ ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่านมาแต่โบราณ ชั้นล่าง แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1.ห้องโถง จัดแสดงเรื่องราวด้านชาติพันธุ์วิทยา เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของภาคเหนือ มีการจำลองลักษณะบ้านเรือน ร้านน้ำ ห้องนอน ครุฑไฟ เครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การทอผ้าและตัวอย่างผ้าพื้นเมืองน่านแบบต่างๆ รวมถึงเรื่องประเพณีความเชื่อ การแข่งเรือยาว และงานสงกรานต์ เป็นต้น 2. เฉลียงด้านหลังและปีกอาคาร จัดแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของเผ่าชนต่างๆ ในจังหวัดน่าน อาทิ ไทลื้อ แม้ว เย้า ชนเผ่าตองเหลือง สดุดายเป็นห้องที่ระลึกและห้องจัดชุดเกียรติศิลปินแห่งชาติชาวจังหวัดน่าน และในปัจจุบันทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่านเปิดบริการให้ประชาชนสามารถเข้ารับชมการจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองน่านในด้านต่างๆ

3. วัดภูมินทร์

วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นวัดสำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน วัดมีลักษณะที่สำคัญคือโบสถ์และวิหารถูกสร้างเป็นอาคารเดียวกัน วัดภูมินทร์สร้างขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. 2139 โดยเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ เดิมชื่อ วัดพรหมมินทร์ ซึ่งเป็นพระนามของเจ้าเจตบุตรฯ ผู้สร้างวัด สันนิษฐานว่าในภายหลังได้เรียกชื่อกันเพี้ยนมาเป็นชื่อวัดภูมินทร์ในปัจจุบัน

ลักษณะพระอุโบสถจตุรมุข (พระอุโบสถที่ประกอบด้วยมุขสี่ด้าน) ของวัดแห่งนี้ mk' กรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เคยเป็นพระอุโบสถจตุรมุขหลังแรกของประเทศไทย ภายในพระอุโบสถ ได้ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ หันพระพักตร์ออกไปทางด้านประตูทั้งสี่ทิศ หันเบื้อง พระปฤษฎางค์ (หัวไหล่) ชนกันประทับนั่งบนฐานชุกชี ปางมารวิชัย นักโบราณคดีบางส่วนสันนิษฐาน ว่าแสดงถึงพระพุทธรูปองค์ต่างๆ คือ พระกฤษณ์พุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธ เจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า (พระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน) ในขณะที่บางส่วนสันนิษฐานว่าสร้างขึ้น เลียนแบบลักษณะของพระพรหมสี่พักตร์ ซึ่งปรากฏในพระนามของผู้สร้างวัด คือเจ้าเจตบุตรฯ และ กลุ่มสุดท้ายมองว่าสื่อถึงพรหมวิหาร 4

วัดภูมินทร์ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช เมื่อ พ.ศ.2410 ใช้ ระยะเวลารวมเกือบ 7 ปี ซึ่งสันนิษฐานว่าในการบูรณะครั้งนี้ได้ทรงมีรับสั่งให้วาดภาพจิตรกรรมฝา ผนัง (คำเมือง: ฮูปแต้ม) ภายในพระอุโบสถจตุรมุข ซึ่งรวมทั้งภาพที่มีชื่อเสียงเช่น ปู่ม่านย่าม่าน หรือ กระซิบรักบันลือโลกของหนานบัวผัน และในปัจจุบันทางวัดภูมินทร์เปิดบริการให้ประชาชนสามารถ เข้ารับชมการจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นจุดเด่นของวัด และ ประวัติศาสตร์ของเมืองน่านในด้านต่างๆ

4. วัดศรีพันต้น

วัดศรีพันต้น ตั้งอยู่ที่ ถนนเจ้าฟ้า อำเภอเมืองน่าน ภายในวัดมีวิหารที่สวยงาม ตั้ง เด่นเป็นสง่ามีสีทองระยิบระยับ เป็นอีกวัดหนึ่งในจังหวัดน่าน ที่มีจิตรกรรมปูนปั้นที่สวยงามโดยเฉพาะ พญานาคเจ็ดเศียร ฝ้าบันไดหน้าวิหารวัดสีทองเหลืองอร่ามสวยงามตระการตา ดูอ่อนโยนมีชีวิตชีวา ซึ่งปั้นแต่งโดยช่าง ชาวน่านชื่อ นายอนุรักษ์ สมศักดิ์ และภายในวิหารได้มีการเขียนภาพลายเส้น ประวัติของพระพุทธรูป และประวัติ การกำเนิด เมืองน่าน โดยช่างชาวน่าน เป็นภาพเขียนลายเส้นลง สีธรรมชาติสวยงามและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สร้างโดยพญาพันต้น เจ้าผู้ครองนครน่าน แห่งราชวงศ์ ภูคา ชื่อวัดตรงกับนามผู้สร้าง คือพญาพันต้น บางสมัยเรียกว่า วัดสลีพันต้น (คำว่า สลี หมายถึง ต้น โพธิ์) ซึ่งในอดีตมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของวัด ปัจจุบันถูกโค่นเพื่อตัดเป็นถนนแล้ว วัดศรีพันต้นได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2505 และในปัจจุบันทางวัดศรีพันต้นเปิด บริการให้ประชาชนสามารถเข้ารับชมการวิหารของวัด เรือแข่งเมืองน่านแบบจำลอง และยังให้ความรู้ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองน่านในด้านต่างๆ

5. โสงเจ้าฟองคำ

โสมเจ้าฟองคำ ตั้งอยู่ที่ถนน สุมนเทวราช ซอย 2 อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สร้าง จากไม้สักหลังใหญ่สไตล์ล้านนา บ้านเก่าอายุเกือบ 200 ปี โสมเจ้าฟองคำเป็นบ้านของเจ้าฟองคำ เชื้อสายของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 62 คำว่า “โสม” เป็นคำพื้นเมืองล้านนา หมายถึง คุ่ม หรือที่อยู่อาศัยของเจ้านายล้านนาไท โสมเจ้าฟองคำ เป็นบ้านไม้สักยกใต้ถุนสูงรูปแบบ

ล้านนาโบราณ หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดิน ประกอบด้วยเรือน 4 หลัง แบ่งเป็นห้องต่างๆ ทั้งนอน ห้องรับแขก ห้องครัว ทั้งหมดเชื่อมต่อกันด้วยชานและทางเดิน บันไดทางขึ้นบ้านอยู่ด้านหน้ามีหลังคาคลุม สำหรับไม้สักที่ใช้สร้างบ้านนั้น ใช้วิธีการผ่าและซ่อมฉากด้วยขวานและมีด การประกอบตัวบ้านจึงไม่ได้ใช้ตะปู แต่จะใช้วิธีเจาะไม้และเข้าไม้โดยใช้สลักไม้ บริเวณหน้าบ้านมีบ่อน้ำ โดยรอบบ้านร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนานชนิด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2467 ได้มีการรื้อและสร้างขึ้นใหม่ โดยใช้กระเบื้องดินขอแทนแป้นเกล็ด และใช้วัสดุเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่เดิมนั้น ไม้ที่ถูกนำมาเป็นวัสดุสร้างตัวบ้านนั้นเป็นไม้สักที่ทำการผ่าและซ่อมฉากด้วยขวานและมีด เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีเลื่อยขนาดใหญ่ ดังนั้น การประกอบตัวเรือนจึงไม่ได้ใช้ตะปู แต่จะใช้วิธีเจาะไม้และเข้าไม้ โดยใช้สลักไม้ ซึ่งจะสามารถมองเห็นร่องรอยที่มีเหลืออยู่ในส่วนต่างๆ ของตัวบ้าน และในปัจจุบันทางโฮงเจ้าฟองคำเปิดบริการให้ประชาชนสามารถเข้าชมลักษณะของการสร้างโฮง ให้ความรู้ด้านขั้นตอนการทอผ้า ชนิด ลวดลายของผ้าเมื่อนานที่มีความแตกต่างจากที่อื่นๆ และยังให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมื่อนานในด้านต่างๆ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

นักวิชาการได้เสนอความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ ดังนี้
 กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551, น. 2-6) ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งถึงความเข้าใจ ความต้องการของชุมชน โดยนักเรียน ครู และกิจกรรมการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ได้ หลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการใช้ชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาและมีประสบการณ์ตรง

บุญสืบ โสโสม (2553, น. 8) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน

วิทยากร เชียงกุล (2555) การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning ; CBL) คือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานสถานการณ์จริง ได้เรียนรู้ ปฏิบัติและให้บริการในศาสตร์ เป้าหมายที่สำคัญของ CBL ดังนี้ 1) เพื่อให้นักเรียนทำโครงการตามประเด็นที่ตนเองสนใจ และค้นหาความรู้ที่เกิดจากงานของตนเอง 2) ใช้วิธีการเรียนแบบ peer to peer Learning (เพื่อนช่วยเพื่อน) และเข้าไปในชุมชน มีส่วนร่วมในการอภิปรายกับคนอื่น และการทำงานร่วมกับคนอื่นๆ เกิดการทำงานข้ามสาขาวิชา ได้แก่ การรวมกลุ่มกับนักเรียนต่างสาขาวิชาในทุกระดับ (ปริญญาตรี และหลังปริญญาตรี)

ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ใช้สื่อการเรียนรู้ทางคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นบทสรุปเนื้อหาบทเรียน เกิดการเรียนรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ (2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการที่ได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน

จกกลณี ภัทรกังวาน (2561) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่อง การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งผู้นำทางการศึกษา จะต้องกระตุ้นเพื่อให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Melaville et al. (2015, น. 36-45) กล่าวถึง การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่า เป็นกระบวนการ เรียนรู้ผ่านกลยุทธ์ที่สำคัญ 6 ประการ คือ 1) การเชื่อมโยงวิชาการสู่การบริการชุมชน 2) ให้การศึกษาและจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี 3) เรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียนและชุมชน 4) เรียนรู้ผ่านสถานที่ที่สร้างความสนใจในการเรียนรู้ 5) จัดประสบการณ์ในการให้บริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม และ 6) เรียนรู้ผ่านการทำงานภายใต้การดูแลของผู้มีประสบการณ์

2. ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีรากฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างด้วยตัวนักเรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่เชื่อมโยงกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์ของนักเรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่หรือการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะที่ให้นักเรียนสร้างความรู้จากการที่ได้ร่วมมือกันแก้ปัญหา โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2557, น. 36)

1. สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) มาจากพื้นฐานของ Cognitive Constructivism ของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า ถ้านักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา หรือที่เรียกว่าเกิดการเสียสมดุลทางปัญญา นักเรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญา (Schema) ให้เข้าสู่ภาวะสมดุล โดยการดูซึมหรือการปรับโครงสร้างทางปัญญาสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาได้หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น สถานการณ์ปัญหาจะเป็นเสมือนประตูที่ให้นักเรียนเข้าสู่เนื้อหา

2. แหล่งเรียนรู้ (Resource) เป็นที่รวบรวมข้อมูลเนื้อหาสารสนเทศที่นักเรียนใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ แหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

3. ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) ซึ่งจะสนับสนุนนักเรียนในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองได้ หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความพยายามในการเรียนรู้ โดยอาจจะเป็นคำแนะนำหรือแนวทาง ตลอดจนกลยุทธ์ต่างๆ ในการแก้ปัญหา หรือปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งกระบวนการคิด เป็นต้น

4. การโค้ช (Coaching) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ โดยเปลี่ยนบทบาทของครูจากหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้หรือบอกความรู้มาเป็น “ผู้ชี้แนะ” ที่ต้องให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความรู้ในเชิงพุทธิปัญญา หรือการให้รู้คิด และการสร้างปัญญา

5. การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหา จะสนับสนุนให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหามิได้หมายความว่านักเรียนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการคิดไตร่ตรอง ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งนักเรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการป้องกัน และปรับทัศนคติที่คลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่เรียนรู้

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย David Kolb กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ (Bedri & Dowling, 2017)

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience : CE) Kolb เชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้” เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การอ่านหนังสือ การทดลอง การพูดคุย และการประชุม เป็นต้น

2. การสะท้อนการเรียนรู้/ ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation : RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเป็นธรรมชาติของนักเรียนที่จะต้องมีการสะท้อนอยู่ตลอดเวลา เช่น การเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ การบันทึกการเรียนรู้ การทำการบ้าน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน (Dialogue/Discussion)

3. การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization : AC) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนช่วยกันจัดวาง องค์ความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง เช่น การเขียนแผนภาพ

มโนทัศน์ (Mind Mapping) การสรุปการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปแบบต่างๆ หรือกรอบความคิด การนำเสนอผลการเรียนรู้ของนักเรียน

4. การประยุกต์ใช้ความรู้(Active Experimentation: AE) นักเรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจในเนื้อหาสาระได้อย่างถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขสำหรับดำเนินการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 ต่อไป

แนวคิดพื้นฐานในการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มี 6 ประการ คือ Melaville et al. (2015, อ้างถึงใน อัสมา สุวรรณกาญจน์, 2550)

1. ความรู้สร้างและเปลี่ยนแปลงได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม
2. ความทรงจำ (การรวบรวม การเก็บไว้ใช้ และการนำกลับมาใช้ใหม่) มีอิทธิพลจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาและการฝึกปฏิบัติจริง
3. แรงจูงใจในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนบุคคลเกี่ยวกับความสามารถและการรับรู้ถึงความสำคัญ และการรับรู้ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้
4. แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน
5. อุปสรรคของการเรียนรู้สามารถทำให้ลดลงได้ โดยการควบคุมปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
6. การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะทำให้เกิดความรู้ ความทรงจำจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม และขึ้นอยู่กับความรู้ของแต่ละบุคคล โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือกระทำและสร้างความรู้ใหม่ด้วยตัวของตัวเอง

3. กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีหลายรูปแบบ เป็นการผสมผสานทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ ซึ่ง Melaville, Berg and Blank ได้สรุปกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ 6 กลยุทธ์ ดังนี้

1. การให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ จะเชื่อมต่อภารกิจด้านการศึกษาของสถานศึกษากับชุมชนที่ล้อมรอบ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนของรัฐจะถูกออกแบบมาเพื่อมุ่งเน้นในการฟื้นฟูชุมชน หลักการสำคัญของการให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ คือ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการให้บริการแก่ชุมชน รูปแบบนี้เริ่มต้นจากความต้องการของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ การวิจัย และการดำเนินการต่างๆ ในวันที่มีการสอนตามปกติและหลังเลิกเรียน

2. การศึกษาความเป็นพลเมือง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความเป็นพลเมืองที่มีพลัง และ รับผิดชอบ สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ทางวิชาการของนักเรียนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีความสำคัญกับประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ มีหลักการสำคัญ คือ 1) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนในบทบาทของพลเมืองอย่างชัดเจน 2) สะท้อนถึงเจตนาและความพยายามมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ของความเป็นพลเมือง 3) ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนและการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) เน้นแนวคิดที่จำเป็นต่อระบอบประชาธิปไตย และ 5) ช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวความคิดประชาธิปไตยกับชีวิตของตนเอง

3. การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ประโยชน์จากความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน ในประเด็นที่เกี่ยวกับโลกธรรมชาติและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยใช้สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนเป็นกรอบให้นักเรียนสร้างการเรียนรู้ของตนเอง กลยุทธ์นี้ไม่ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเป็นหลัก แต่จะใช้สภาพแวดล้อมสร้างความสนใจให้นักเรียนก่อน โดยมีหลักการสำคัญ คือ จะต้องสอนแนวคิดทางนิเวศวิทยาที่สำคัญและความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ เสริมสร้างความรู้ที่ลุ่มลึกเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้นักเรียนลงพื้นที่หรือสถานที่จริง เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอย่างเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนบุคคลในเชิงบวก ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการสืบเสาะเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งปลูกฝังทักษะความเป็นพลเมือง ในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาชุมชน

4. การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน หรือ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” จะใช้ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นบริบทในการเรียนรู้ การทำงานของนักเรียนตามความต้องการและความสนใจของสมาชิกชุมชน โดยชุมชนทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อทำให้ท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ การทำงานและการใช้ชีวิตที่ดี โดยชุมชนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียน มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และคนในชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีความแตกต่างและหลากหลาย

5. การเรียนรู้โดยการบริการ เป็นการบูรณาการระหว่างการใช้บริการชุมชนกับการศึกษา เนื้อหาสาระตามหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อประชาสังคมและชุมชน กิจกรรมการให้บริการที่นักเรียนกำหนดขึ้นต้องสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายของการเรียนรู้ตามหลักสูตรการเรียนการสอน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีเป้าหมาย ด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ชัดเจน 2) มีการบริการตอบสนองความต้องการของชุมชนที่แท้จริง มีช่วงเวลาการปฏิบัติการที่มีความเหมาะสม เกิด

ประโยชน์ทั้งต่อนักเรียนและชุมชน 3) มีการร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดมีส่วนร่วมในการวางแผนการให้บริการ แนะนำ และทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ และดำเนินการในตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย 5) การสะท้อนคิดซึ่งเกิดขึ้นก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้ และ 6) นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อวัดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตน

6. การเรียนรู้โดยการใช้การทำงานเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้นักเรียนใช้เวลากับผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ เพื่อขอคำปรึกษา แนะนำหรือการให้ข้อมูลเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ และซึมซับแบบอย่างที่ดีจากผู้มีประสบการณ์

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นักเรียนลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ฝึกการคิดและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และมีการยืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนอกห้องเรียน

4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Introduction to Community-Based Learning (2013: online) ได้สรุปขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้ 1. การเตรียมการ สิ่งที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ ระบุความต้องการ สรุปความรู้และทักษะของนักเรียน เตรียมข้อมูล ประสานงานกับชุมชน วางแผนสนับสนุนการศึกษาของนักเรียน รวมการเรียนรู้ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร 2. การปฏิบัติการ โดยจัดให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและความรู้ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง 3. การสะท้อน ร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้จากการศึกษา 4. พิสูจน์และสรุปผล นำเสนอรายงานการศึกษาของกลุ่มตนเอง และพัฒนาโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ตาราง 5 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ดิษยุทธิ์ บัวจุม และคณะ (2557, น. 65)	1) ศึกษาศักยภาพของชุมชน 2) กระตุ้นบุคคลในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนตระหนัก และมีพลังอำนาจในการจัดการศึกษา ร่วมกัน 3) ศึกษาความต้องการพัฒนาด้านอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียน 4) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง 6) จัดโครงการเสริมการเรียนรู้ 7) ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, น. 78)	1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ 3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด 4) ขั้นประเมินประสิทธิผล
ประยูร บุญใช้ และ ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2558, น. 44)	1) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร 2) วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น 3) กำหนดรูปแบบวิธีการบูรณาการ 4) ออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่นเป็นฐาน 5) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 6) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ 7) ประเมินผลการเรียนรู้
Bedri et al. (2017, p. 82)	1) ขั้นเตรียมการและวางแผน 2) ขั้นดำเนินการ 3) ขั้นประเมินผล 4) ขั้นสรุปผล

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
Owens and Wang (1996)	1) ขั้นการกำหนดกรอบหรือการวางแผน (Framing Planning) 2) ขั้นดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Itself) 3) ขั้นการสะท้อน (Reflect)
Introduction to CommunityBased Learning (2013)	1) การเตรียมการ 2) การปฏิบัติการ 3) การสะท้อน 4) พิสูจน์และสรุปผล

ที่มา : จงกลณี ภัทรกังวาน, 2561

แนวคิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดขั้นสูงที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจด้วยเหตุผล ตลอดจนการประเมินแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ หรือตอบคำถามที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนมีความชัดเจนด้วยตรรกะที่สามารถพิสูจน์ข้อความจริงให้ประจักษ์ชัดเจน

1. ความหมายของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นักวิชาการศึกษาได้ให้นิยามความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้อย่างสอดคล้องกัน มีรายละเอียดดังนี้

วัตสัน และเกลเซอร์(Watson and Glaser, 1964) ให้นิยามว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง 1) ทักษะคติที่โน้มน้าวต่อการพิจารณาด้วยความไตร่ตรองต่อปัญหาและประเด็นภายในขอบเขตของประสบการณ์ 2) ความรู้ในวิธีการของการถามและการให้เหตุผลอย่างมีตรรกะ 3) ทักษะบางอย่างในการประยุกต์เข้ากับ วิธีการเหล่านั้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงยืนกรานต่อความพยายามที่จะพิจารณาความเชื่อหรือการ อนุมานความรู้ภายใต้หลักฐานที่มีสนับสนุนและข้อสรุปที่โน้มน้าวใจไป

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544, น. 4) อธิบายว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดใคร่ครวญ เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้งจนเกิดความเข้าใจ เป็นการใช้ปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง

ลักขณา สรวิวัฒน์(2549, น. 89) สรุปความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า เป็นการใช้ความคิดในลักษณะการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา โดยยึด

หลักการคิดด้วยเหตุผล จากข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าอารมณ์ และการคาดเดา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่างๆ ว่าอะไรคือความจริง อะไร คือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบครอบ ระมัดระวัง ใช้สติปัญญา และทักษะการคิดอย่างไตร่ตรอง มีวิจารณญาณมากกว่าการใช้อารมณ์ที่ทำให้เกิดความลำเอียง ซึ่งมีผลเสียต่อการตัดสินใจ ดังนั้น การ คิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นความคิดที่เปิดกว้าง มีเป้าหมายที่แน่นอน มีเหตุผล มีความถูกต้อง แม่นยำ สามารถตรวจสอบความคิดและประเมินความคิดของตนเองได้

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551, น. 101) อธิบายว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิด ไตร่ตรองอย่างรอบครอบ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหา คลุมเครือ มีความขัดแย้ง เพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดควร เชื่อไม่ควรเชื่อ สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ โดยใช้ความรู้ความคิดจากประสบการณ์ของตนจากข้อมูลที่รอบด้าน

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2551, น.72) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง กระบวนการคิดที่ใช้เหตุใช้ผลพิจารณาไตร่ตรอง อย่างเป็นรอบคอบ โดยการศึกษาข้อมูลหลักฐาน แยกแยะข้อมูลว่าข้อมูลใดคือ ข้อเท็จจริง ข้อมูลใดคือความคิดเห็น ตลอดจนพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วตั้งสมมติฐานเพื่อหาสาเหตุของปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้

วัชร่า เล่าเรียนดี (2555, น. 30) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะในการสร้างความคิด รวบรวม ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล ความสามารถที่จะตัดสินใจเลือกเชื่อและเลือก ปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม ด้วยหลักการและเหตุผล การคิดอย่างมี วิจารณญาณจึงเป็นการคิดระดับสูงและมีความสำคัญกับนักเรียน

บรรจง อมรชีวิน (2556, น. 2) ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า เป็น ทักษะใน การที่จะคิดได้อย่างกระจ่างแจ่มแจ้งและอย่างมีเหตุผล และยังรวมถึงความสามารถในการที่จะคิดได้ อย่างอิสระและการสะท้อนคิด การคิดอย่างไตร่ตรอง

Dewey (1933, p. 9) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นการคิดอย่าง ใคร่ครวญไตร่ตรอง เริ่มต้นจากสถานการณ์ที่มีความยุ่งยาก และสิ้นสุดลงด้วยสถานการณ์ที่มีความ ชัดเจน

Hilgard (1962, p. 336) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจหรือปัญหาว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นเหตุเป็นผลกัน

Good (1973, p. 680) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าหมายถึง การ คิด อย่างรอบคอบตามหลักของการประเมินและมีหลักฐานอ้างอิง เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นไป ได้ ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและใช้กระบวนการทางตรรกวิทยาได้อย่าง ถูกต้องสมเหตุสมผล

Ennis (1985, น. 46) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง การคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินใจว่า สิ่งใดควรเชื่อหรือสิ่งใดควรทำ ช่วยให้ตัดสินใจสภาพการณ์ได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ทักษะการคิดอย่างรอบคอบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล ในการสร้างความคิดรวบยอดอย่างมีเหตุผล เพื่อใช้ในการตัดสินใจเชื่อ หรือ เลือกรปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง โดยอาศัยการประมวลความรู้ ความเข้าใจ และ ประสบการณ์ต่างๆ ที่สั่งสมมา

2. ความสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นักวิชาการศึกษาได้ให้ความสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้อย่างสอดคล้องกัน มีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะ สิริวัฒน์ (2549, น. 100 -102) กล่าวถึงความจำเป็นในการคิดอย่างมี วิจารณญาณว่า การคิดดังกล่าวเป็นทักษะสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวเรา รวมทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุขและมีการแก้ปัญหาได้อย่าง สร้างสรรค์ การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าในโลกข่าวสารข้อมูลและเต็มไปด้วยความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีในปัจจุบัน บุคคลที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณย่อมมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ อย่างมีหลักการ สามารถควบคุม จัดการ และตรวจสอบความคิดตนเองได้ รวมทั้งสามารถตัดสินใจ และแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลอย่างถูกต้องเหมาะสม

บรรจง อมรชีวิต (2556, น. 17 -18) ให้เหตุผลของความจำเป็นในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณนับว่าเป็นทักษะการคิดทั่วไปที่สำคัญเพราะทำให้มี ความสามารถในการคิดได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนและมีเหตุผล

2. มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจฐานความรู้ใหม่ ความรู้เศรษฐกิจระดับโลกล้วน ขับเคลื่อนด้วยสารสนเทศและเทคโนโลยี การที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้อย่าง มี ประสิทธิภาพ เศรษฐกิจโลกใหม่นับว่ามีความต้องการเพิ่มขึ้นในเรื่องของทักษะทางปัญญาที่มีความ ยืดหยุ่นและความสามารถในการวิเคราะห์และบูรณาการข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่างๆ ในการช่วย แก้ปัญหาที่ซับซ้อน

3. ช่วยเพิ่มพูนทักษะทางด้านภาษาและนำเสนอ การคิดได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนและ เป็นระบบจะช่วยให้การแสดงออกทางความคิดของเรา ในการเรียนรู้ที่จะวิเคราะห์โครงสร้างเชิง ตรรกะของเรา การคิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยปรับปรุงความสามารถในการทำ ความเข้าใจเรื่อง ต่างๆ

4. ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในการที่จะได้ทางแก้ปัญหา ทางออกอย่างสร้างสรรค์ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะกับการมีความคิดใหม่ๆ แต่ความคิดใหม่ๆ ที่จะก่อเกิดต้องสอดคล้องกับงานด้วย ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยประเมินความคิดใหม่ๆ การคัดเลือกอันที่ดีที่สุด

5. การคิดอย่างมีวิจารณญาณถือว่าการสะท้อนตัวตนในการที่เราจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมายและวางโครงสร้างชีวิตได้อย่างเหมาะสมนั้น เราจำเป็นต้องมีความสมเหตุสมผล และสะท้อนด้วยค่านิยมและตัดสินใจของเรา การคิดอย่างมีวิจารณญาณนับเป็นเครื่องมือสำหรับกระบวนการในการประเมินตนเองของเรา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญอย่างยิ่งใน ยุคสมัยปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางด้านข้อมูลข่าวสาร บุคคลจึงต้องรู้จักวิธีการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ การจัดลำดับข้อมูล รวบรวม และประมวลผล สภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น อย่างเป็นระบบให้เกิดความชัดเจน แจ่มแจ้ง ถูกต้อง สมเหตุสมผลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังส่งเสริมการอ่าน เขียน พูด ฟัง ที่ดี รวมถึงการวางแผนล่วงหน้าและทำงานอย่างเป็นระบบอีกด้วย

3. องค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีลำดับการคิดที่ชัดเจน สามารถใช้ในการประเมินการพัฒนาการคิด โดยมีนักวิชาการได้เสนอองค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

Dressel and Mayhew (1957, p. 179-181) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของความสามารถในการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ ประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการกำหนดปัญหา ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือให้ชัดเจน ระบุงค์ประกอบของปัญหา จัดองค์ประกอบของปัญหาให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน

2. ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา เป็นการตัดสินใจว่าข้อมูลใดมีความจำเป็นเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและเลือกข้อมูลที่ต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. ความสามารถในการจัดระบบข้อมูล เป็นการจำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ ระบุนำข้อมูลใดควรยอมรับ จัดระบบข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ และการเลือกข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้

4. ความสามารถในการเลือกสมมติฐาน เป็นการเลือกสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดพิจารณาเป็นอันดับแรก โดยกำหนดจากความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมติฐานกับข้อมูล

5. ความสามารถในการสรุปและตัดสินใจ เป็นการพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการข้อมูลที่น่าไปสู่การตัดสินใจสรุป

Watson and Glaser (1964, p. 93 -94) กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย ทักษะคิด ความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. ทักษะคิดในการสืบเสาะ ประกอบด้วย ความสามารถในการเห็นปัญหาและความต้องการที่จะสืบเสาะค้นหาข้อมูล หลักฐานมาพิสูจน์เพื่อหาข้อเท็จจริง

2. ความรู้ในการหาแหล่งข้อมูลอ้างอิง และการใช้ข้อมูลอ้างอิงอย่างมีเหตุผล

3. ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ และทักษะคิดดังกล่าวมาใช้ให้เห็นประโยชน์

Norris and Ennis (1989, p. 94-95) แบ่งองค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความสามารถ (Abilities) และคุณลักษณะ (Disposition) มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความสามารถของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1) ความกระฉับกระเฉงเบื้องต้น

- ถามได้ตรงประเด็น
- วิเคราะห์การอ้างเหตุผล
- ถามและตอบคำถามได้ชัดเจนและท้าทาย

2) ข้อมูลสนับสนุน

- การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
- มีการสังเกต

3) การสรุปอ้างอิง

- การนิรนัย
- การอุปนัย
- การตัดสินคุณค่า

4) การกระจำขั้นสูง

- การกำหนดปัญหา และอธิบายคำจำกัดความของปัญหา
- ระบุนัยของข้อถกเถียงเบื้องต้น

5) ยุทธวิธี และกลยุทธ์

- การตัดสินใจลงมือกระทำ
- ปฏิบัติกับผู้อื่น

3.2 คุณลักษณะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1) ตั้งคำถาม หรือค้นหาข้อมูลจากเรื่องที่อ่าน

2) ค้นหาเหตุผล

- 3) การแสดงออกอย่างมีเหตุผล
- 4) การอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
- 5) การทำความเข้าใจเรื่องราวในสถานการณ์ปัญหา
- 6) การบอกถึงใจความสำคัญ
- 7) การเก็บจำความรู้พื้นฐาน
- 8) การสร้างทางเลือก
- 9) การเปิดใจกว้าง
- 10) ยอมรับหรือพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น
- 11) ใช้เหตุผลเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นเหตุผลที่ได้รับการยอมรับ
- 12) ตัดสินใจด้วยการใช้ข้อมูลและเหตุผลอย่างเพียงพอ
- 13) มีจุดยืน และสามารถเปลี่ยนจุดยืนได้เมื่อมีหลักฐานใหม่หรือ

เหตุผล สนับสนุนเพียงพอ

- 14) ค้นหาเหตุผลให้มาก เพื่อความถูกต้อง
- 15) จัดการเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- 16) นำความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้
- 17) มีความไวต่อความรู้สึก ระดับความรู้ และระดับการอ้างอิง

เหตุผลของผู้อื่น

บรรจง อมรชีวิน (2556, น. 31 -32) กล่าวถึง ทักษะและความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณ ไว้ ดังนี้

1. มีความสามารถในการกลั่นกรอง การสรุปรวบยอด และหลีกเลี่ยงการสรุปอะไรที่
 ง่ายเกินไป
2. สามารถเปรียบเทียบอุปมาสถานการณ์ต่างๆ การเปลี่ยนผ่านจากการหยั่งรู้ไปสู่
 บริบทใหม่
3. การพัฒนามุมมอง การสร้างสรรค์ หรือการสำรวจหาข้อบ่งชี้ของความเชื่อ ข้อ
 โต้เถียงหรือทฤษฎีต่างๆ
4. การสร้างความกระจ่างในประเด็นต่างๆ
5. การสร้างความกระจ่างและการวิเคราะห์ความหมายของคำและวลี
6. การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
7. การใช้คำถามเชิงลึก
8. การวิเคราะห์และประเมินเกี่ยวกับข้อโต้แย้ง การตีความ
9. การให้เหตุผลโต้เถียงด้วยเหตุผล

10. การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการตีความได้อย่างถูกต้อง มีความเข้าใจองค์ประกอบความคิด และการประเมิน รวมทั้งเหตุผลที่ให้ในตำราหรือบทความ

11. การเขียนอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการพัฒนา การสร้างความกระจ่าง และการสำรวจในรูปแบบการเขียน ตรรกะการคิดของเรา

12. การฟังอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการตีความได้อย่างถูกต้อง มีความเข้าใจในองค์ประกอบของความคิด การประเมินและการให้เหตุผลการสื่อสารด้วยคำพูด

13. การพูดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการสร้างสรรค์ การพัฒนา การทำความเข้าใจ และการสำรวจในรูปแบบของการพูด แสดงตรรกะความคิดของเรา

สรุปได้ว่า จากการศึกษาความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย 10 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การตั้งคำถามและสมมติฐาน 3) การเลือกสมมติฐาน 4) การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล 5) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 6) การวิเคราะห์ข้อมูล 7) การเปรียบเทียบข้อมูล 8) การอธิบายและให้เหตุผล 9) การสรุปความรอบยอดและ 10) การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลข้อมูลจากองค์ประกอบข้างต้น สามารถแสดง รายละเอียดของข้อมูลได้ ดังนี้

ตาราง 6 แสดงองค์ประกอบของการทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

องค์ประกอบของทักษะการคิด อย่างมีวิจารณ์ญาณ	ข้อมูลเบื้องต้น/คำจำกัดความ
1. การระบุปัญหา	เป็นความสามารถในการระบุประเด็นปัญหาที่ได้ จากการศึกษา และข้อค้นพบต่างๆ
2. การตั้งคำถามและสมมติฐาน	ความสามารถในการกำหนดคำถาม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราว และการกำหนดสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้ โดยกำหนดจากความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล
3. การเลือกสมมติฐาน	การเลือกสมมติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปการตอบคำถามที่กำหนดขึ้นได้อย่างชัดเจน
4. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล	ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ การหาคำตอบของปัญหาและระบบให้มีลำดับที่ชัดเจน
5. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล	การจำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้ เชื่อถือได้ ระบุว่าข้อมูลใดควรยอมรับ จัดระบบข้อมูลด้วย

องค์ประกอบของทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณ	ข้อมูลเบื้องต้น/คำจำกัดความ
	วิธีการต่างๆ และการเลือกข้อมูลที่มี ความเพียงพอและ เชื่อถือได้
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	การสำรวจเนื้อหาของข้อมูลเพื่อการแยกแยะ ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นต่างๆ ให้เกิดความชัดเจน
7. การเปรียบเทียบข้อมูล	การอธิบายความแตกต่างของข้อมูลผ่านการ วิเคราะห์ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์แห่งข้อมูล
8. การอธิบายและให้เหตุผล	การพิจารณาใจความสำคัญ และความเกี่ยวข้อง หรือข้อ ขัดแย้งของข้อมูล เพื่อหาเหตุผลในการตอบ สมมติฐาน
9. การสรุปความรวบยอด	สามารถสรุปข้อเท็จจริงที่ผ่านการพิจารณาความน่าเชื่อ ของแหล่งข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การเปรียบเทียบ ข้อมูลและการอธิบายและให้เหตุผล เพื่อให้ได้มาซึ่งการ ตอบคำถามข้อสมมติฐาน

4. การวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบมาตรฐานตามแนวคิดของ
เดรสเซล และเมฮิว (Dressel and Mayhew, 1957) สร้างขึ้น ความสามารถดังกล่าวต้องวัด
ความสามารถย่อยๆ ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ข้อความ
หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัญหาแล้วสามารถบอกลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และการนิยาม
ปัญหานั้นมีความสำคัญมากสำหรับการอ่านและการฟังเรื่องราวต่างๆ

2. ความสามารถในการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เป็นความสามารถในการ
พิจารณาและเลือกข้อมูลเพื่อนำมาแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง การพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล
การจัดระบบข้อมูล และความสามารถนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการคิดที่จะใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ และ
มีผลกับความสามารถในการมองเห็นว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง

3. ความสามารถในการจำแนกข้อมูล เป็นความสามารถในการพิจารณาแยกแยะ
ข้อความใดเป็นข้อความเบื้องต้น และข้อใดไม่ใช่ข้อความเบื้องต้นของข้อความ หรือสถานการณ์ที่
กำหนดให้แล้ว ความสามารถนี้มีความสำคัญเพราะว่าทำให้เห็นความแตกต่างของข้อมูลเพื่อลง
ความเห็นว่าควรจะยอมรับหรือไม่

4. ความสามารถในการกำหนดและเลือกสมมติฐาน เป็นความสามารถในการกำหนด หรือเลือกสมมติฐานจากข้อความ หรือสถานการณ์ ให้ตรงกับปัญหาในข้อความหรือสถานการณ์นั้นๆ ความสามารถนี้มีความสำคัญเพราะทำให้มีความรอบคอบและมีความพยายามในการคิดถึงความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา หรือความเป็นไปได้ของสมมติฐาน

5. ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล เป็นความสามารถในการคิดพิจารณาข้อความที่เป็นเหตุเป็นผลกัน โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่เป็นสาเหตุ และความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุเหล่านั้นทั้งหมดเพื่อลงข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผล ความสามารถนี้มีความสำคัญเพราะทำให้สามารถลงความเห็นตามความเป็นจริงของหลักฐานหรือข้อมูลที่มีอยู่

จากองค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับแนวทางการวัดความสามารถในการ คิดอย่างมีวิจารณญาณของ Dressel and Mayhew (1957) ผู้วิจัยได้สรุปการศึกษาและเปรียบเทียบประเด็น ทั้ง 2 ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า องค์ประกอบที่ได้กับแนวทางที่นำมาใช้ในการวัดความสามารถการคิด อย่างมีวิจารณญาณมีความสอดคล้องกัน ตามระดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นการสร้าง ความเข้าใจ ขั้นการอธิบาย ขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และขั้นสรุป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร ภคพามงคลชัย (2559) ได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาค ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาค ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง เศรษฐศาสตร์มหภาค ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยภาพรวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้นักเรียนร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดีอันเกิดจากการตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้และด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนสามารถนำกระบวนการวิจัย

ไปประยุกต์ใช้เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ในชีวิตประจำวันได้รวมทั้งนำไปบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ เพื่อการเรียนรู้

จกมลณี ภัทรกังวาน (2561) ได้ศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. พฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าระหว่างเรียน 3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้รองลงมา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านบรรยากาศในการเรียน ตามลำดับ

ชุตินา มั่นเหมาะ (2562) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ ความรู้ทางประวัติศาสตร์กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 217 คน โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ ตำบลเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ คือ ชั่วโมงสอนของครูผู้สอนมีเวลาจำกัด ผู้เรียนห้องเรียนพิเศษไม่ได้ให้ความสำคัญ และขาดความพร้อมของครูผู้สอน ผู้วิจัยจึงสร้างกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ Active learning โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ผลการวิจัยพบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้และด้านระบบนิเวศการเรียนรู้จากผลการวิจัย สามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้คือ COVIDS ทั้งนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและต่อยอดเป็นโครงการประวัติศาสตร์ทำให้เกิดความคงทนของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น

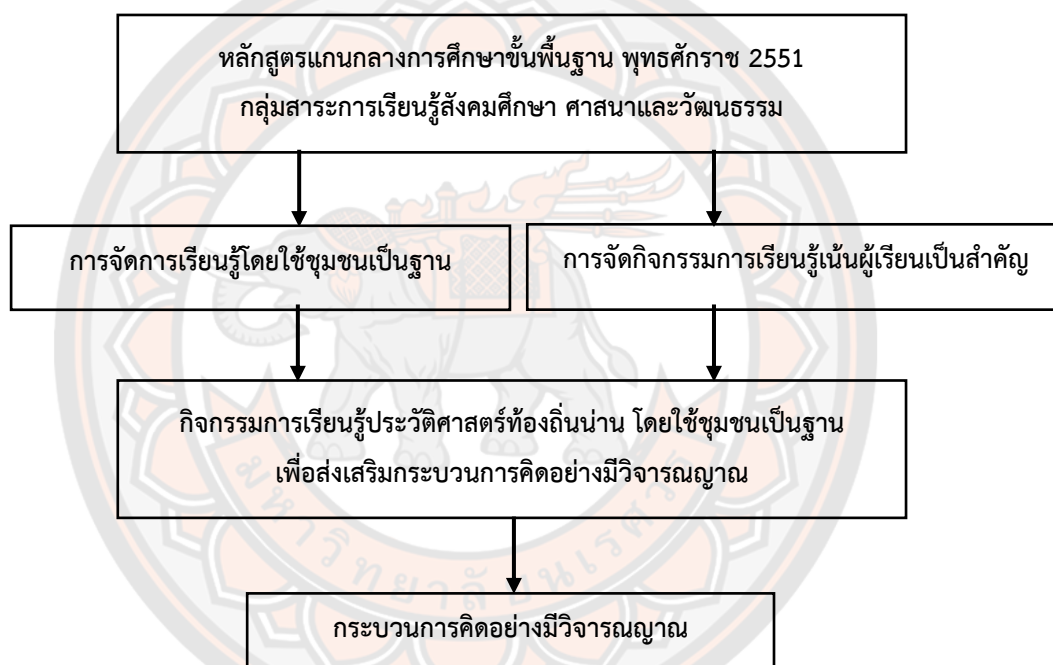
ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557) ได้ศึกษากระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1.กระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีชื่อว่า “CLTE” มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ด้านที่ต้องคำนึงถึง ประกอบด้วย 1.ชุมชน (Community) 2. การจัดการเรียนรู้ (Learning) 3.เทคโนโลยี (Technology) และ 4.การประเมินผล (Evaluation) กระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) หลักการเป็นการเรียนรู้บนฐานของชุมชน โดยคำนึงถึง องค์ประกอบ 4 ด้านของ “CLTE” โดยจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน PSRA ซึ่งผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาที่พบในชุมชนด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ 2)วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PSRA ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing : P) (2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies : S) (3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด (Reflection : R) และ (4) ขั้นประเมิน ประสิทธิภาพ (Assessing : A) 4) การวัดและประเมินผล ประเมินภาพรวมของกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากการสะท้อนคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ 5) เงื่อนไขในการนำกระบวนการทัศน์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ (1) ชุมชน ให้การส่งเสริมสนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (2) ผู้เรียนลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผึกการคิด และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และ (3) การยืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรม นอกห้องเรียน พบว่า กระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีประสิทธิภาพเที่ยงเท่ากับ 82.20/83.50 2. ประสิทธิภาพของกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานพบว่า 2.1) หลังเรียนตามกระบวนการทัศน์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ การค้นคว้า การแสวงหาคำตอบ ค้นหาความจริงด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือความสามารถในการสรุปผลจากข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏ 2.2) หลังเรียนตามกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ การค้นพบแนวคิดและด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ทักษะการสร้างสรรค์ความรู้ 3.ผลการขยายผลกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า หลังเรียนตามกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก

เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา และศศิธร คงอุดมทรัพย์ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน : ชุมชนบางน้ำผึ้งกรณีศึกษาของวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก เพื่อศึกษาแนวคิดและความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning : CBL) และศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ชุมชนสำหรับการเรียนการสอนนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารและสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ประกอบการที่มีกิจกรรมในชุมชน ในส่วนวิจัยเชิงปริมาณประชากรคือ อาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอกปีการศึกษา 2560 จำนวน 87 คน สุ่มตัวอย่างมา 54 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ตามแนวคิดการวิเคราะห์ระบบด้าน Technology Feasibility ด้าน Economic Feasibility และด้าน Operation Feasibility ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบ CBL ได้แก่การเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมและศึกษาปัญหาจากชุมชน เวลาในห้องเรียนมีเพื่อสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความรู้ร่วมกัน รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม คือการเรียนแบบพลิกกลับ (Flipped Classroom) และชุมชนนี้เหมาะสมในการเรียนการสอนแบบ CBL สาขาวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนความคิดเห็นของประชาชนคือ ยอมรับและให้การสนับสนุนระดับปานกลางความเป็นไปได้ในการให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนการสอน โดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับมากโดยด้าน Technology Feasibility มีระดับปานกลาง ด้าน Economic Feasibility และด้าน Operation Feasibility มีระดับมาก ที่น่าสนใจคือข้อเสนอแนะจากชุมชนเกี่ยวกับกรคัดเลือกกิจกรรมสำหรับใช้ในการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความแตกต่างของกิจกรรมตามระดับขององค์กร ได้แก่ องค์กรขนาดเล็ก เช่น SME กลุ่มต่างๆ องค์กรขนาดกลาง เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม และองค์กรขนาดใหญ่ เช่น หน่วยงานราชการ เพราะมีผลต่อความไม่เท่าเทียมของการเรียนรู้ในบริบทต่างกัน

อุมาพร อ่อนคำ และคณะ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างทักษะอาชีพใน ท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษายโสธร ผลการวิจัยดังนี้ 1. สภาพปัจจุบันปัญหา และความ ต้องการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพ ในท้องถิ่นของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสาร งานวิจัยและสังเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์ประกอบ ด้านรูปแบบการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ (1) การติดต่อประสานงานกับ ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง (2) การศึกษาข้อมูลชุมชน (3) การจัดทำแผนงานการสอนรายบุคคล (4) การ พัฒนาหลักสูตรและ แผนการเรียนรู้ (5) การเตรียมแผนงาน (6) การสอนและการประเมินผลและ องค์ประกอบด้านการ สร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ (1) ทักษะทาง สังคม (2) ทักษะการทำงาน (3) ทักษะการวิเคราะห์ (4) ทักษะการแก้ปัญหา (5) ทักษะการสังเกต 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นของ นักเรียน

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การปฏิบัติการ (3) การสังเกตผล (4) การรวะสะท้อนผล 3. ผลการใช้และประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาผลการประเมินเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพ มีพฤติกรรมการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนฐานสูงกว่าที่เรียนปกตินักเรียนที่เรียนมีทักษะในอาชีพอยู่ในระดับดีและจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นปฏิบัติจริง บุคคลในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีพลังอำนาจในการจัดการศึกษาร่วมกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
การเก็บรวบรวมข้อมูล
การวิเคราะห์ข้อมูล
การตรวจสอบข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 30 คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 21 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จำนวน 4 คน

1. **กลุ่มที่ 1** กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 21 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ 2) นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 3) นักเรียนมีเวลาที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

โดยเกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ จะมีเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน

ศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น

2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ คัดเลือกจากกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในของประวัติความเป็นมา/ภูมิหลังของสถานที่ต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน ได้แก่

1) วิทยากร มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ มีความเข้าใจบริบทของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สามารถให้ความรู้และบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ หออัตลักษณ์น่าน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น โฮงเจ้าฟองคำ จำนวน 4 คน

2) ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ มีความเข้าใจบริบทของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สามารถให้ความรู้และบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จำนวน 1 คน

3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เป็นครูที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ คุณครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและมีการใช้เครื่องมือการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยใช้สัมภาษณ์ตรงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการจังหวัดน่าน กลุ่มผู้ให้ความรู้ และกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยกำหนดเป็นแนวคำถามปลายเปิด

2. แนวทางการบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นแบบบันทึกที่ใช้บันทึกข้อมูลเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ระหว่างที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือดำเนินการวิจัย บันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ให้ความรู้ต่างๆ

3. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสนทนาแบบไม่มีโครงสร้าง แบบลักษณะนี้เป็นการสนทนาแบบไม่เคร่งครัด ผู้วิจัยจะมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ แต่ในการสนทนาจะไม่เรียงคำถามหรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างการสนทนา แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้จากการทบทวน วรรณกรรมและการลงพื้นที่กรณีศึกษาในครั้งแรกแล้วนำมาประมวลเพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสนทนา ซึ่งแบบที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4. สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” โดยใช้ฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ มีทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้ ในแต่ละฐานการเรียนรู้ใช้เวลาทำกิจกรรม 30 นาที โดยผู้เรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับสมุดกิจกรรม นักเรียนต้องศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม นักเรียนแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในสมุดกิจกรรมให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่กำหนดและครบฐานการเรียนรู้ ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้ จะมีการแข่งขันกันตอบคำถาม เพื่อให้ นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการหาคำตอบ การแข่งขันมีการเก็บสะสมคะแนน สามารถนำคะแนนแลกของรางวัล หลังจากการทำกิจกรรมเสร็จสิ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมื่อนาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

- กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564

- กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้

- แนวคำถามในการสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
- แนวทางการบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

2. สำนวณสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นปัจจุบัน สังเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวในการแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับการใช้ในสัมภาษณ์

3. สัมภาษณ์เก็บข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จำเป็นของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยกำหนดการสัมภาษณ์ ดังนี้

- สัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร จังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564

- สัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์หาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ระยะที่ 2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

- กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร จังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564

- กลุ่มผู้ให้ความรู้ ได้แก่ ชาวบ้านอำเภอเมืองน่าน ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน และวิทยากร

เครื่องมือที่ใช้

- แนวทางการบันทึกกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม
- สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน ภูมิหลังของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่านต่างๆ และทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. ออกแบบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมแบบฐานการเรียนรู้ ระยะเวลาในการทำกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้ ในแต่ละฐานการเรียนรู้ใช้เวลาทำกิจกรรม 30 นาที ผู้เรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับสมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” โดยกิจกรรมของฐานการเรียนรู้ผู้เรียนจะได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตาราง 7 แสดงฐานการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ฐานการเรียนรู้	กิจกรรม	กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
1	ถิ่นน่านบ้านเรา	ขั้นความเข้าใจ
2	เมืองงาช้างดำ	ขั้นการอธิบาย
3	จิตรกรรมวัดภูมินทร์	ขั้นการอธิบาย
4	แข่งเรือลือเลื่อง	ขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์
5	ผ้าลายน้ำไหล	ขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์
6	โรงเรียนของเรา	ขั้นสรุป

4. หลังสิ้นสุดกิจกรรม มีการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนา ซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมสนทนาร่วมกันเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

ภาพ 2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

วิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา (Analytical Description) สำหรับผลการวิจัยพัฒนาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ จากการสังเกตการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีการสอนแบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เน้นการท่องจำในเนื้อหา บรรยายการเรียนแบบห้องเรียนมากกว่าให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ลงมือปฏิบัติ สื่อการสอนยังเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ ขาดการนำสื่อการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมมาปรับใช้กับนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน พบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้

1) นักเรียนให้ความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์น้อย เพราะเนื้อหาที่มากทำให้ผู้เรียนไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน ไม่สนใจเรียน จนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์และเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้

2) เวลาในการเรียนมีจำกัด เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์ตามโครงสร้างรายวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดเรียนเพียงสองคาบต่อสัปดาห์ และคาบเรียนแค่ 50 นาที ประกอบกับเนื้อหามีจำนวนมาก ทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ส่วนใหญ่ครูจะใช้วิธีการบรรยาย และให้นักเรียนดูเนื้อหาในหนังสือเพียงอย่างเดียวในคาบเรียน

การจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ บางครั้งการจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ จะใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียวเน้นการท่องจำเป็นหลัก โดยเน้นครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน ไม่เน้นกระบวนการคิดให้แก่ นักเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการ

เรียน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจต่อการเรียน และในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ครูผู้สอนขาดการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย โดยยังใช้สื่อการสอนที่เป็นคลิปวิดีโอ สไลด์จาก PowerPoint ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า

...ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจต่อการเรียน เพราะสอนตามเนื้อหาในตำราเรียน เปิดคลิปวิดีโอ บางคนจะให้นักเรียนหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต เทคนิคการสอนยังให้ความสำคัญกับการบรรยายมากกว่าการสอนแบบอื่นๆ เนื่องจากเวลาที่จำกัดและกลัวสอนเนื้อหาไม่ทันตามที่กำหนด

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

ภาพ 3 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...เนื่องจากมีข้อจำกัดเวลาในด้านเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับเนื้อหาจำนวนมาก ส่งผลให้การเรียนของนักเรียนในรายวิชาประวัติไม่ดีเท่าที่ควร

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

ภาพ 4 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...ครูมีภาระงานสอนหลายรายวิชา หลายระดับชั้น มีภาระงานด้านอื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบ จึงทำให้ในบางครั้งการจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ นักเรียนยังเห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์น้อยมาก รู้สึกเบื่อหน่าย ประกอบกับเนื้อหาที่มากทำให้นักเรียนไม่เกิดแรงจูงใจ ไม่สนใจเรียน จนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ ส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

(ครูผู้สอน 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

นอกจากนั้นจากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียน โดยการสังเกตการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนจะมีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งให้ความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และไม่ค่อยให้ความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ คิดว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ น่าเบื่อหน่าย ต้องท่องจำ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า

...รู้สึกว่าเวลาเรียนมันค่อยข้างน่าเบื่อ เพราะส่วนมากจะเป็นการบรรยายเล่าเรื่องมากกว่าที่จะได้เรียนรู้จากนอกห้องเรียน จากสถานที่จริงๆ

(นักเรียน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2565)

ภาพ 5 สัมภาษณ์ผู้เรียน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...หนูคิดว่าวิชาประวัติศาสตร์เนื้อหามันเยอะ ยากในการที่จะจำ เวลาเรียนก็จะเรียนตามหนังสือ มีการยกตัวอย่างบางเป็นบางครั้ง

(นักเรียน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2565)

...ในการเรียนประวัติศาสตร์ หนูชอบการเล่าเรื่องนะค่ะ เพราะมันสนุกดี แต่ถ้าได้ไปเห็นสถานที่จริง อาจจะทำให้มีความน่าสนใจไปอีก และจะทำให้คนอื่นๆ ชอบในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ก็ได้ค่ะ

(นักเรียน 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2565)

ภาพ 6 สัมภาษณ์ผู้เรียน 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...อยากให้มีการทัศนศึกษานอกสถานที่ หรือเรียนนอกสถานที่บ้าง เพราะการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จะต้องได้สัมผัสสถานที่จริงๆ ถึงจะน่าสนใจ แต่ทุกวันนี้ที่เรียนจะเป็นการเล่าเรื่อง ดูวิดีโอ ดูภาพจากสไลด์ ทำให้เกิดความน่าเบื่อ เดิมๆ ซ้ำๆ รู้สึกว่ามันยังไม่อินกับประวัติศาสตร์

(นักเรียน 4, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2565)

การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่คิดว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่เป็นอยู่นั้นเป็นการเรียนที่เน้นการบรรยาย เล่าเรื่อง เรียนจากหนังสือเรียน ไม่ได้ทำกิจกรรม ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ต้องจดจำเนื้อหาจำนวนมาก แต่ถ้ามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ แบบนอกห้องเรียน เรียนรู้สถานที่จริง จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านประสบการณ์โดยตรง

จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญหรือเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลายๆ ด้านไปพร้อมกันได้ มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาต่างๆ

ภาพ 7 บรรยากาศการเรียน, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน การศึกษาองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นั้น จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน และศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของจริง ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ พบว่า

...ครูต้องจัดการเรียนโดยใช้เทคนิคที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มุ่งจัดกิจกรรมที่หลากหลายดึงดูดความสนใจของนักเรียน นักเรียนสนุกต่อการเรียนรู้และกระตือรือร้นที่จะเรียนประวัติศาสตร์

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

...ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน นักเรียนสามารถเข้าถึงและเรียนเรื่องประวัติต่างๆ จากบุคคลผู้เชี่ยวชาญ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ หรือได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของจริง ลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

...การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนการสอนเพิ่มเทคนิคการสอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาใช้ให้หลากหลายมากขึ้น เช่น การใช้วิธีการสอนแบบโครงงานเป็นการบูรณาการวิธีการทางประวัติศาสตร์ หรือการเรียนรู้โดยใช้สถานที่จริง ชุมชนเป็นฐานมาใช้เพื่อศึกษาประเด็นที่นักเรียนสนใจ ได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์และทักษะในการคิดต่างๆ

(ครูผู้สอน 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

...ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ควรศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง เวลาที่เราจะศึกษาข้อมูลต่างๆ เพราะเรื่องราวและหลักฐานทางประวัติศาสตร์มันมีหลายแหล่งหลายอย่าง ต้องใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

(ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2565)

ภาพ 9 สัมภาษณ์ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน

จากประเด็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลายๆ ด้านไปพร้อมกันได้ มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์โดยตรง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญหรือเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลายๆ ด้านไปพร้อมกันได้ มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหาต่างๆ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน การศึกษาองค์ความรู้ในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ภาพ 8 การจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองน่าน

จากการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองน่าน จากเอกสาร ตำราและข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่อำเภอเมืองน่าน ได้แก่ ชาวบ้าน วิทยากร ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองน่าน โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน เมืองนครน่านเป็นเมืองที่มีพัฒนาการมายาวนาน ตั้งแต่สร้างเริ่มก่อเกิดบ้านแปลงเมืองในลุ่มน้ำย่างและลุ่มน้ำปัว พัฒนาขึ้นเป็นแคว้นน่านในฐานะรัฐอิสระ ต่อมาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งกลายเป็นนครรัฐในฐานะประเทศราชของสยาม และผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่เรียกว่า “จังหวัดน่าน” สืบมาถึงปัจจุบัน

...ตั้งแต่สร้างเริ่มก่อเกิดบ้านแปลงเมืองในลุ่มน้ำย่างและลุ่มน้ำปัว พัฒนาขึ้นเป็นแคว้นน่านในฐานะรัฐอิสระ ต่อมาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ อาณาจักรล้านนา จนกระทั่งกลายเป็นนครรัฐในฐานะประเทศราชของสยาม และ ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่เรียกว่า “จังหวัดน่าน” เมืองน่านเป็นชุมชน และเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่เมืองหนึ่งในดินแดนล้านนาตะวันออก โดยที่ตั้งของตัว จังหวัดปัจจุบันตั้งซ้อนทับบนตัวเมืองโบราณเดิม มีการย้ายถิ่นฐานและสร้างเมืองใหม่ อยู่หลายครั้ง เนื่องมาจากการปรับที่ตั้งให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และ ปัจจัยอื่นๆ

(ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2565)

ภาพ 9 สัมภาษณ์ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน

2. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน

1) หออัตลักษณ์น่าน จังหวัดน่านได้ดำเนินการก่อสร้าง หออัตลักษณ์นครน่าน ตามโครงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์หอศิลป์ล้านนาตะวันออก การก่อสร้าง หออัตลักษณ์นครน่าน ตามโครงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์หอศิลป์ล้านนา ตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของ เมืองน่านและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สามารถให้ความรู้และ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน่าน สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจจะเที่ยว ต่อไปในแหล่งท่องเที่ยวจริง คาดหวังให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น และมอบให้

วิทยาลัยชุมชนน่านเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการ มีมติให้แต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารหออัตลักษณ์นครน่าน” ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ติดตามการบริหารจัดการ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนตัดสินใจขาดการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคควร ซึ่งควรประกอบด้วยที่ประกอบด้วยผู้บริหาร และผู้แทนจากส่วนงานต่างๆทั้งภาครัฐเอกชน และภาคประชาชน ที่แสดงถึงการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...หออัตลักษณ์นครน่าน เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ แหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของเมืองน่าน เดิมภายในมีห้องฉายวีดิทัศน์เกี่ยวกับเมืองน่าน,ห้องแสดงวิวัฒนาการสายสัมพันธ์เมืองน่านสู่รัตนโกสินทร์ สายสัมพันธ์ล้านนาตะวันออก ผังเมืองน่าน แต่มีการปรับปรุงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในการนำเสนอเกี่ยวกับเมืองน่าน โดยเล่าเมืองน่านผ่านสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของเมืองน่าน

(ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2565)

2) พิพิธภัณฑ์แห่งชาติน่าน เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำจังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในบริเวณคุ้มของอดีตเจ้าผู้ครองนครน่าน ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน รายล้อมด้วยถนนที่สำคัญได้แก่ ถนนผากองด้านทิศตะวันออก ถนนสุริยพงษ์ด้านทิศใต้ และถนนมหาพรหมด้านทิศเหนือ อาคารพิพิธภัณฑ์เดิมเป็นหอคำที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พระเจ้าน่านทรงสร้างขึ้นเป็นที่ประทับ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้น แบบตรีมุขหรือรูปตัวทึ รูปแบบผสมผสานระหว่างแบบศิลปะตะวันตกและศิลปะไทย โครงสร้างภายในเป็นไม้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีมุขออกด้านหน้า หลังคามุงด้วยไม้แป้นเกล็ด

ภายในแบ่งส่วนการจัดแสดงเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นบน จัดแสดงเกี่ยวกับเรื่อง โบราณคดีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ห้องโถงใหญ่ เคยเป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกว่าราชการของเจ้าผู้ครองนคร จัดแสดงข้อมูลทางภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดน่าน การสร้างบ้านแปงเมือง หลักฐานศิลาจารึก ลำดับเชื้อสายของเจ้าผู้ครองนคร เครื่องใช้ส่วนพระองค์ ภาพถ่ายโบราณ เงินตราและอาวุธ

2. ห้องปีกอาคารและเฉลียง จัดแสดงเรื่องราวด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดน่าน แหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุจากการขุดค้นในพื้นที่เก็บกักน้ำบริเวณเหนือ

เชื่อนสิริกิติ์ เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาเผาในจังหวัดน่าน ศิลปะสุโขทัยและศิลปะล้านนาที่ก่อให้เกิด แนวคิดงานศิลปกรรมสกุลช่างเมืองน่าน

3. ห้องจัดแสดงงาช้างดำ ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่านมา แต่โบราณ ชั้นล่าง แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1.ห้องโถง จัดแสดงเรื่องราวด้านชาติพันธุ์วิทยา เกี่ยวกับวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของภาคเหนือ มีการจำลองลักษณะบ้านเรือน ร้านน้ำ ห้องนอน ครัวไฟ เครื่องใช้ ชีวิตประจำวัน การทอผ้าและตัวอย่างผ้าพื้นเมืองน่านแบบต่างๆ รวมถึงเรื่องประเพณีความเชื่อ การ แข่งเรือยาว และงานสงกรานต์ เป็นต้น 2. เฉลียงด้านหลังและปีกอาคาร จัดแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็น อยู่ของเผ่าชนต่างๆ ในจังหวัดน่าน อาทิ ไทลื้อ แม้ว เย้า ชนเผ่าตองเหลือง สูดท้ายเป็นห้องที่ ระลึกและห้องเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติชาวจังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในคุ้มของอดีตเจ้าผู้ครองนครน่าน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้น ผสมผสานศิลปะไทย กับตะวันตก ภายในเป็นไม้ เดิมเป็นที่ประทับของ เจ้าผู้ครองนครน่าน เรียกว่า "หอคำ" ภายในจัดแสดง ศิลปะ โบราณวัตถุ ต่างๆ ประวัติศาสตร์ และชีวิตความเป็นอยู่ ของชาว พื้นเมืองภาคเหนือ และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ สิ่งสำคัญที่สุดคือ "งาช้างดำ"

(วิทยากร 1, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2565)

3) วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นวัดสำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน วัดมีลักษณะที่สำคัญคือโบสถ์และวิหารถูกสร้างเป็นอาคาร เดียวกัน โดยเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ เดิมชื่อ วัดพรหมมินทร์ ซึ่งเป็นพระนามของเจ้าเจตบุตรฯ ผู้สร้างวัด สันนิษฐานว่าในภายหลังได้เรียกชื่อกันเพี้ยนมาเป็นชื่อวัดภูมินทร์ในปัจจุบันภาพของวัด

พระอุโบสถจตุรมุข (พระอุโบสถที่ประกอบด้วยมุขสี่ด้าน) ของวัดแห่งนี้กรม ศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เป็นพระอุโบสถจตุรมุขหลังแรกของประเทศไทย ภายในพระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ หันพระพักตร์ออกไปทางด้านประตูทั้งสี่ทิศ หันเบื้อง พระปฤษฎางค์ (หัวไหล่) ชนกันประทับนั่งบนฐานชุกชี ปางมารวิชัย นักโบราณคดีบางส่วนสันนิษฐาน ว่าแสดงถึงพระพุทธรูปองค์ต่าง ๆ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธ เจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า (พระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน) ในขณะที่บางส่วนสันนิษฐานว่าสร้างขึ้น เลียนแบบลักษณะของพระพรหมสี่พักตร์ ซึ่งปรากฏในพระนามของผู้สร้างวัด คือเจ้าเจตบุตรฯ และ กลุ่มสุดท้ายมองว่าสื่อถึงพรหมวิหาร 4

วัดภูมินทร์ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช เมื่อ พ.ศ. 2410 ใช้ระยะเวลารวมเกือบ 7 ปี ซึ่งสันนิษฐานว่าในการบูรณะครั้งนี้ได้ทรงมีรับสั่งให้วาดภาพ

จิตรกรรมฝาผนัง (คำเมือง: ฮูปแต้ม) ภายในพระอุโบสถจตุรमुख ซึ่งรวมทั้งภาพที่มีชื่อเสียงเช่น ปูม่าน ย่าม่าน หรือ กระชิบรักบันลือโลกของหนานบัวผันนอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...วัดภูมินทร์ เดิมมีชื่อว่า “วัดพรหมมินทร์” จุดเด่นของวัดนี้คือ “พระอุโบสถ จตุรमुख” สถาปัตยกรรมอันโดดเด่นด้วยเอกลักษณ์เฉพาะ ที่รวมเอาโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ ไว้ในอาคารเดียวกัน และมีภาพ “กระชิบรักบันลือโลก” หรือภาพ “ปูม่าน ย่าม่าน” ซึ่งเป็นคำเรียกผู้ชายผู้หญิงชาวไทลื้อสมัยโบราณในลักษณะกระชิบสนทนากัน

(วิทยากร 2, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2565)

4) วัดศรีพันต้น ภายในวัดมีวิหารที่สวยงาม ตั้งเด่นเป็นสง่ามีสีทองระยิบระยับ เป็นอีกวัดหนึ่งในจังหวัดน่าน ที่มีจิตรกรรมปูนปั้นที่สวยงามโดยเฉพาะพญานาคเจ็ดเศียร ฝ้าบันไดหน้าวิหารวัดสีทองเหลืองอร่ามสวยงามตระการตา คู่อ่อนโยนมีชีวิตชีวา ซึ่งปั้นแต่งโดยช่าง ชาวน่าน ชื่อ นายอนุรักษ์ สมศักดิ์ หรือ สล่ารง และภายในวิหารได้มีการเขียนภาพลายเส้นประวัติของพระพุทธเจ้า และประวัติ การกำเนิด เมืองน่าน โดยช่างชาวน่าน เป็นภาพเขียนลายเส้นลงสีธรรมชาติสวยงามและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สร้างโดยพญาพันต้น เจ้าผู้ครองนครน่าน แห่งราชวงศ์ภูคา ชื่อวัดตรงกับนามผู้สร้าง คือพญาพันต้น บางสมัยเรียกว่า วัดสลีพันต้น (คำว่า สลี หมายถึง ต้นโพธิ์) ซึ่งในอดีตมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของวัด ปัจจุบันถูกโค่นเพื่อตัดเป็นถนนแล้ว นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...วัดศรีพันต้น สร้างโดยพญาพันต้น เจ้าผู้ครองนครน่าน แห่งราชวงศ์ภูคา ชื่อวัดตรงกับนามผู้สร้าง คือ พญาพันต้น บางสมัยเรียกว่า วัดสลีพันต้น ซึ่งในอดีตมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของวัด ปัจจุบันถูกโค่นเพื่อตัดเป็นถนนแล้ว วัดศรีพันต้นได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2505

(วิทยากร 3, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2565)

ภาพ 10 สัมภาษณ์วิทยากร 3, น่าน

5) **โฮงเจ้าฟองคำ** สร้างจากไม้สักหลังใหญ่สไตล์ล้านนา บ้านเก่าอายุเกือบ 200 ปี โฮงเจ้าฟองคำเป็นบ้านของเจ้าฟองคำ เชื้อสายของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 62 คำว่า “โฮง” เป็นคำพื้นเมืองล้านนา หมายถึง คຸ້ມ หรือที่อยู่อาศัยของเจ้านายล้านนาไท โฮงเจ้าฟองคำ เป็นบ้านไม้สักยกใต้ถุนสูงรูปแบบล้านนาโบราณ หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดิน ประกอบด้วยเรือน 4 หลัง แบ่งเป็นห้องต่างๆ ทั้งนอน ห้องรับแขก ห้องครัว ทั้งหมดเชื่อมต่อกันด้วยชานและทางเดิน บันไดทางขึ้นบ้านอยู่ด้านหน้ามีหลังคาคลุม สำหรับไม้สักที่ใช้สร้างบ้านนั้น ใช้วิธีการผ่าและซ่อมตากด้วยขวานและมีด การประกอบตัวบ้านจึงไม่ได้ใช้ตะปู แต่จะใช้วิธีเจาะไม้และเข้าไม้โดยใช้สลักไม้ บริเวณหน้าบ้านมีบ่อน้ำ โดยรอบบ้านร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ ตัวโฮงนี้หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด (หรือไม้เกล็ด) ได้มีการรื้อและสร้างขึ้นใหม่ โดยใช้กระเบื้องดินขอแทนแป้นเกล็ด และใช้วัสดุเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่เดิมนั้นไม้ที่ถูกนำมาเป็นวัสดุสร้างตัวบ้านนั้นเป็นไม้สักที่ทำการผ่าและซ่อมตากด้วยขวานและมีด เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีเลื่อยขนาดใหญ่ ดังนั้น การประกอบตัวเรือนจึงไม่ได้ใช้ตะปู แต่จะใช้วิธีเจาะไม้และเข้าไม้ โดยใช้สลักไม้ ซึ่งจะสามารถมองเห็นร่องรอยที่มีเหลืออยู่ในส่วนต่างๆ ของตัวบ้าน นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...เดิมโฮงเจ้าฟองคำ เป็นคຸ້ມของเจ้าศรีตุ้มมา มีลักษณะเป็นบ้านไม้สักยกใต้ถุนสูงรูปแบบล้านนาโบราณ มีเรือน 4 หลัง แบ่งเป็นห้องๆ มีห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว ทั้งหมดเชื่อมต่อกันด้วยชานและทางเดิน ในปัจจุบันด้านล่างของโฮง มีการสาธิตการทอผ้า การปั่นฝ้าย และตัวอย่างผ้าขึ้นเมืองน่าน

(วิทยากร 4, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2565)

ภาพ 11 สัมภาษณ์วิทยากร 4, น่าน

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน และส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นฐานการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน แต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมื่องน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมื่องน่าน ผ่านประสบการณ์โดยตรง ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ พบว่า

...เด็กจะมีความแตกต่างกัน บางคนสนใจเรียนบางคนไม่สนใจเรียน แล้วเราควรทำยังไงให้เด็กทุกคนมีความสนใจในเรียน นั่นก็คือการเรียนนอกห้องเรียน เพราะเด็กชอบที่จะเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ โดยเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ยิ่งถ้าได้เรียนโดยใช้สถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ชุมชนจริงๆ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากขึ้น สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และยังสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการศึกษาข้อมูลต่างๆ

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

...ผู้เรียนควรได้เรียนเรื่องประวัติต่างๆ จากบุคคลผู้เชี่ยวชาญ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ หรือได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของจริง และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

...ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ควรศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง เวลาที่เราจะศึกษาข้อมูลต่างๆ เพราะเรื่องราวและหลักฐานทางประวัติศาสตร์มันมีหลายแหล่งหลายอย่าง ต้องใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

(ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน, น่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2565)

โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. หลักการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.1 การส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ ได้สัมผัสสถานที่ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จริง เรียนรู้จากประสบการณ์การบอกเล่าจากปราชญ์ผู้รู้ ในการเรียนจากกิจกรรมฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน และในแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติมีทั้งการสร้างความเข้าใจ การอธิบายและรับฟัง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การวิเคราะห์และสรุป ที่สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้

1.2 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ในการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการทำความเข้าใจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จากผู้ให้ความรู้ ฝึกให้ผู้เรียนได้อธิบายความรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้

2. แนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน โดยการบอกเล่าจากชาวบ้าน นักปราชญ์ วิทยากร ผู้รู้ในท้องถิ่นหรือชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน และเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียน

จากแนวทางการดังกล่าว นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 21 คน โดยใช้ฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ มีทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้ คือ

- ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ถิ่นน่านบ้านเรา
- ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เมืองงาช้างดำ
- ฐานการเรียนรู้ที่ 3 จิตรกรรมวัดภูมินทร์
- ฐานการเรียนรู้ที่ 4 แข่งเรือลือเลื่อง
- ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผ้าลายน้ำไหล
- ฐานการเรียนรู้ที่ 6 โรงเรียนของเรา

ภาพ 14 สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

โดยผู้เรียนจะได้สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ซึ่งภายในสมุดกิจกรรม ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมในแต่ละฐานการเรียนรู้ โดยผู้เรียนต้องศึกษาและความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ผู้เรียนแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในสมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่กำหนดและครบฐานการเรียนรู้ ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้ จะมีการแข่งขันกันตอบคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจระตือหรือร้นในการหาคำตอบ การแข่งขันมีการเก็บสะสมคะแนน สามารถนำคะแนนแลกของรางวัลหลังจากการทำกิจกรรมเสร็จสิ้น

ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นสมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ดังนี้

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

การเรียนรู้โดยใช้สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง
2. แบ่งกลุ่มๆ ละ 5-6 คน
3. อ่านคำชี้แจงการใช้สมุดกิจกรรม ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้สมุดกิจกรรมการให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาสมุดกิจกรรม
4. ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในสมุดกิจกรรม
6. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบสมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” และนำเสนอครูผู้สอน

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน
2. เพื่อนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเอง และส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

ตาราง 8 แสดงฐานการเรียนรู้ของกิจกรรมการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้	กิจกรรม	แหล่งเรียนรู้	เวลา
1	ถิ่นน่านบ้านเรา	หออัตลักษณ์น่าน	30 นาที
2	เมืองงาช้างดำ	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน	30 นาที
3	จิตรกรรมวัดภูมินทร์	วัดภูมินทร์	30 นาที
4	แข่งเรือลือเลื่อง	วัดศรีพันต้น	30 นาที
5	ผ้าลายน้ำไหล	โฮงเจ้าฟองคำ	30 นาที
6	โรงเรียนของเรา	โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร	30 นาที

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ถิ่นน่านบ้านเรา

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน และตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติความเป็นมาของจังหวัดน่าน

.....

.....

.....

2) สิ่งที่แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของเมืองน่านมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3) วิวัฒนาการสายสัมพันธ์เมืองน่านกับเมืองอื่นๆ มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีสายสัมพันธ์กับเมืองใดบ้าง

.....

.....

.....

4) ปัจจัยที่ส่งผลการย้ายของเมืองน่านในอดีต

.....

.....

.....

2. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

3. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ภาพ 12 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “ถิ่นน่านบ้านเรา”

ภาพ 13 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “ถิ่นน่านบ้านเรา”

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “ถิ่นน่านบ้านเรา” การดำเนินกิจกรรมนักเรียนเดินสำรวจภายในหออัตลักษณ์น่าน โดยมีวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน รวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องกับเมืองน่าน ไม่ว่าจะเป็นความเป็นมา ที่ตั้งที่อยู่อาศัย กลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ จากนั้นนักเรียนตั้งประเด็นที่น่าสนใจ และร่วมกันอภิปรายและซักถามประเด็นที่น่าสนใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์เมืองน่าน รวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องกับเมืองน่านมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นความเข้าใจ

ฐานการเรียนรู้ที่ 2
เมืองงาช้างดำ

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของ “หอคำ”

.....

.....

.....

2) ความเป็นมาของ “งาช้างดำ” สมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่าน

.....

.....

.....

3) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน มีการจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองน่านอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4) ปัจจัยที่ส่งผลการย้ายของเมืองน่านในอดีต

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ภาพ 14 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “เมืองงาช้างดำ”

ภาพ 15 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “เมืองงาช้างดำ”

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “เมืองงาช้างดำ” การดำเนินกิจกรรมนักเรียนเดินสำรวจพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ศึกษาสถาปัตยกรรมการสร้างหอคำ และศึกษาจุดเด่นที่อยู่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน งาช้างดำ ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่านมาแต่โบราณ จากนั้นนักเรียนร่วมกันอธิบายความรู้ที่ได้ศึกษา และอธิบายว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน และงาช้างดำมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองน่านอย่างไรบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นการอธิบาย

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 จิตรกรรมวัดภูมินทร์

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) ประวัติของวัดภูมินทร์

.....

.....

.....

- 2) วัดภูมินทร์มีลักษณะเด่นอย่างไร

.....

.....

.....

- 3) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์มีลักษณะเด่นในด้านใด

.....

.....

.....

- 4) ภาพ “กระซิบรักบันลือโลก” มีเรื่องราวความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

- 5) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์จัดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทใด

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ภาพ 16 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “จิตรกรรมวัดภูมินทร์”

ภาพ 17 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “จิตรกรรมวัดภูมินทร์”

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “จิตรกรรมวัดภูมินทร์” การดำเนินกิจกรรมนักเรียนเดินสำรวจวัดภูมินทร์ โดยมีวิทยากรให้ความรู้และการแนะนำต่างๆ นักเรียนหาจุดเด่นที่ปรากฏในวัดภูมินทร์ จากนั้นร่วมกันอธิบายในเรื่องของจุดเด่น และอธิบายว่าจุดเด่นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองน่านอย่างไรบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นการอธิบาย

ฐานการเรียนรู้ที่ 4
แข่งเรือลือเลื่อง

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของวัดศรีพันต้น

.....

.....

.....

2) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดศรีพันต้นมีลักษณะเด่นในด้านใด

.....

.....

.....

3) ประวัติเรือแข่งของเมืองน่าน

.....

.....

.....

4) เอกลักษณ์ของเรือแข่งของเมืองน่านมีลักษณะเด่นอย่างไร และแตกต่างจากที่อื่นอย่างไร

.....

.....

.....

5) ประเพณีการแข่งเรือ ได้มีสอดแทรกกุศโลบายอะไรบ้าง

.....

.....

.....

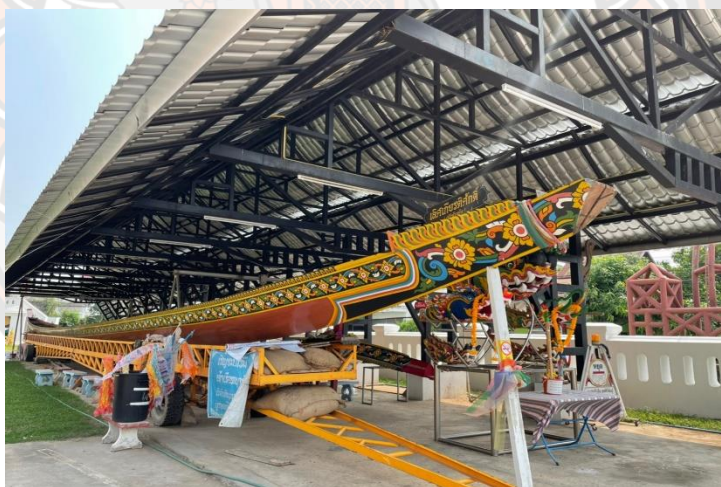
2. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ภาพ 18 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “แข่งเรือลือเลื่อง”

ภาพ 19 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “แข่งเรือลือเลื่อง”

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “แข่งเรือลือเลื่อง” การดำเนินกิจกรรมนักเรียนเดินสำรวจ โดยมีวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเรือแข่งเมืองน่าน จากนั้นให้นักเรียนเปรียบเทียบลักษณะเรือแข่งเมืองน่านกับเรือแข่งจากที่อื่นๆ แล้วเชื่อมโยงความสัมพันธ์ว่าเรือแข่งเมืองน่านมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองน่านอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์

ฐานการเรียนรู้ที่ 5
ผ้าลายน้ำไหล

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของโฮงเจ้าฟองคำ

.....

.....

.....

2) กรรมวิธีในการทักทอเส้นด้ายสู่ผ้าชิ้นเมืองน่าน

.....

.....

.....

3) ลายผ้าชิ้นเมืองน่าน

.....

.....

.....

4) ผ้าชิ้นเมืองน่านมีลักษณะแตกต่างจากที่อื่นอย่างไร

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 6
โรงเรียนของเรา

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

.....

.....

.....

2) สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

3) กิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวได้เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

4) ให้นักเรียนนิยามคำว่า “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมส่งสมุดกิจกรรมให้ครูผู้สอน

ภาพ 20 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “โรงเรียนของเรา”

ภาพ 21 กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “โรงเรียนของเรา”

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ “โรงเรียนของเรา” การดำเนินกิจกรรมนักเรียนรวมกลุ่มกันจากนั้นช่วยกันสรุปความรู้หรือข้อคิดที่ได้รับจากการทำกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” และร่วมกันสรุปประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชั้นการสรุป

การจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนรู้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์โดยตรง ส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ชุมชนแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กิจกรรมมีความสอดคล้องตามตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับผู้เรียน

ผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ดังนี้

1. ด้านผู้สอน

ผลการวิจัยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญมากในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ เช่น ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกในทางที่เหมาะสม และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้

ในกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อมีปัญหา กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยการถามคำถาม หรือการให้รางวัล เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการหาคำตอบ และการทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จ นอกจากนี้กิจกรรมยังสามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้ เช่น ภาษาไทย เป็นการจับใจความสำคัญและสรุปความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมเทคโนโลยี เป็นเทคนิคการถ่ายในการทำกิจกรรมกลุ่มของแต่ละกลุ่ม และมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน

2. ด้านผู้เรียน

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ในการดำเนินกิจกรรมกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมใช้เวลา 3 ชั่วโมง ทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้ ผลการวิจัยจากการสังเกตผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ ได้สัมผัสสถานที่ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จริงเป็นฐานในการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์การบอกเล่าจากปราชญ์ผู้รู้ ในการเรียนจาก

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน และในแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจ การอธิบายและรับฟัง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การวิเคราะห์และสรุป ที่สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้ ซึ่งระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน ให้ความสนใจในการทำกิจกรรม ฝึกการทำงานร่วมกัน อีกทั้งผู้เรียนยังได้ประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียน ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน พบว่า

...สนุกได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเราเอง อยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้ต่อไป การทำกิจกรรมนี้ทำให้เราได้สัมผัสถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ได้ฝึกการคิด การทำงานเป็นกลุ่ม และได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ
(นักเรียนกลุ่ม 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565)

ภาพ 22 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 1, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...การเรียนรู้แบบนอกห้องเรียน ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างที่แตกต่างไปจากที่เรียนแบบเดิมๆ เป็นการเรียนที่เราได้ลงมือปฏิบัติจริงในสถานที่จริง และยังทำให้เรามีประสบการณ์มากยิ่งขึ้น
(นักเรียนกลุ่ม 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565)

ภาพ 23 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 2, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน ผ่านแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้ทำงานแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน กิจกรรมมีการให้เราได้ฝึกการคิด การแสดงความคิดเห็น และชอบการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

(นักเรียนกลุ่ม 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565)

ภาพ 24 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 3, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

...เป็นกิจกรรมที่ดี สนุกไม่น่าเบื่อเหมือนเรียนในห้องเรียน ได้เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ มีการอธิบายเล่าเรื่องแลกเปลี่ยนกัน มีการคิดหาคำตอบของกิจกรรม
(นักเรียนกลุ่ม 4, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565)

ภาพ 25 สัมภาษณ์ผู้เรียนกลุ่ม 4, โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

3. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ผลการวิจัยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการสังเกต พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีการนำสื่อที่มีความหลากหลายมาปรับใช้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่ใช้ฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านเป็นฐานการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการทำความเข้าใจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จากผู้ให้ความรู้ ฝึกให้ผู้เรียนได้อธิบายความรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้

ดังนั้น กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเื้ออำนวยการบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของผู้เรียน ผู้เรียน

สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามสนใจ และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน
เพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

บทที่ 5

บทสรุป

วิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประโยชน์ของงานวิจัย คือ 1) ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ผู้สอน ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมื่อน่าน ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ หรือบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และ 3) สถานศึกษา ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ไปปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหา คือ 1) ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมื่อน่าน และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในขอบเขตพื้นที่ ศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเมื่อน่าน จังหวัดน่าน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน คือ กลุ่มผู้เรียน สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน จำนวน 21 คน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ คือ กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล มี 4 ฉบับ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) แบบบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) 4) สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) จากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา (Analytical Description) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล เรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ จากการสังเกตการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีวิธีการสอนแบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เน้นการท่องจำเนื้อหา บรรยายการเรียนรู้แบบท่องเรียนมากกว่าให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ลงมือปฏิบัติ สื่อการสอนยังเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ ขาดการนำสื่อการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมมาปรับใช้กับนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนพบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้ 1) นักเรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และเนื้อหา มีจำนวนมาก 2) เวลาในการเรียนมีจำกัด เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์ตามโครงสร้างรายวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดเรียนเพียงสองคาบต่อสัปดาห์ และคาบเรียนแค่ 50 นาที ประกอบกับเนื้อหามีจำนวนมาก ทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด

2. แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นั้น จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับนักเรียน เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน และศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของจริง

จากประเด็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลายๆ ด้านไปพร้อมกันได้ มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์โดยตรง

3. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองน่าน

จากการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองน่าน จากเอกสาร ตำราและข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ใน

พื้นที่อำเภอเมืองน่าน ได้แก่ ชาวบ้าน วิทยากร ผู้จัดการศูนย์น่านศึกษาและหออัตลักษณ์นครน่าน ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองน่าน

แสดงถึงประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน และแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน ผ่านบทสัมภาษณ์ เอกสาร ตำรา หนังสือ โดยข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว แสดงถึงความสัมพันธ์ของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่านกับประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน ทั้งนี้นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน และส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นฐานการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน แต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน ผ่านประสบการณ์โดยตรง

โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า หลักการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ 1) การส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และแนวทางการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน โดยการบอกเล่าจากชาวบ้าน นักปราชญ์ วิทยากร ผู้รู้ในท้องถิ่นหรือชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” โดยใช้ฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องศึกษาและความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้ จะมีการแข่งขันกันตอบคำถาม เพื่อให้ นักเรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการหาคำตอบ การแข่งขันมีการเก็บสะสมคะแนน สามารถนำคะแนนแลกของรางวัลหลังจากการทำกิจกรรมเสร็จสิ้น เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติทำ

กิจกรรมผ่านประสบการณ์โดยตรง ส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กิจกรรมมีความสอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับผู้เรียน

5. ผลการพัฒนาแนวทางกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ดังนี้

5.1 ด้านผู้สอน

ผลการวิจัยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญมากในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ เช่น ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกในทางที่เหมาะสม และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้

ในกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อมีปัญหา กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยการถามคำถาม หรือการให้รางวัล เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการหาคำตอบ และในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จ นอกจากนี้กิจกรรมยังสามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้ เช่น ภาษาไทย เป็นการจับใจความสำคัญและสรุปความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรม เทคโนโลยี เป็นเทคนิคการถ่ายในการทำกิจกรรมกลุ่มของแต่ละกลุ่ม และมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน

5.2 ด้านผู้เรียน

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ในการดำเนินกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมใช้เวลา 3 ชั่วโมง ทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้ ผลการวิจัยจากการสังเกตผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ ได้สัมผัสสถานที่ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จริงเป็นฐานในการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์การบอกเล่าจากปราชญ์ผู้รู้ ในการเรียนจากกิจกรรมฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของ

ประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่าน และในแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติมีทั้งการสร้างความเข้าใจ การอธิบายและรับฟัง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การวิเคราะห์และสรุป ที่สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้ ซึ่งระหว่างการทำกิจกรรมนักเรียนมีความสนุกสนาน ให้ความสนใจในการทำกิจกรรม ฝึกการทำงานร่วมกัน อีกทั้งผู้เรียนยังได้ประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียน

5.3 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ผลการวิจัยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการสังเกต พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีการนำสื่อที่มีความหลากหลายมาปรับใช้จะทำให้ นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่ใช้ฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านเป็นฐานการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการทำความเข้าใจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จากผู้ให้ความรู้ ฝึกให้นักเรียนได้อธิบายความรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้

ดังนั้น กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเื้ออำนวยการบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของนักเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามสนใจ และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน เพื่อจะได้สามารถเรียนรู้ร่วมกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการทำความเข้าใจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จากผู้ให้ความรู้ ฝึกให้ผู้เรียนได้อธิบายความรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของสุมาลี ชัยเจริญ (2557) มีรากฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างด้วยตัว

ผู้เรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมาย ในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์ของผู้เรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่หรือการเรียนรู้ นั่นเอง กระบวนการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการร่วมมือกันแก้ปัญหา ในการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองน่าน บริบทแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองน่านผ่านประสบการณ์โดยตรง สอดคล้องกับ วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ (2561) ซึ่งเป็นกลยุทธ์การสอนที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระในบทเรียนให้สัมพันธ์กับชุมชน ผ่านการบูรณาการสาระความรู้ในหลายศาสตร์กับประเด็นปัญหาในโลกที่เป็นจริง และเป็นเรื่องใกล้ตัวในชุมชนและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เน้นทักษะการคิด การแก้ปัญหา เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติจริง มีการประเมินผลตามสภาพจริงโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากภูมิปัญญา ซึ่งนักเรียนสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจใฝ่เรียนรู้ การรู้จักแก้ปัญหาแล้วนำสิ่งที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ตลอดเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน การเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากขึ้น

กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สอดคล้องกับทิศนา ขัมมณี (2547, น. 58) เป็นทักษะที่ทำให้นักเรียนสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นอย่างสมเหตุสมผลมีประสิทธิภาพเพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการคิดประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นคุณลักษณะของนักเรียนตามจุดหมายการเรียนรู้ ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ด้วยวิธีนี้ จะช่วยทำให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้ เป็นการลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสสถานที่จริง มีทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจ การอธิบายและรับฟัง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การวิเคราะห์และสรุป ที่สอดคล้องกับ Gagne (1985) กระบวนการที่เริ่มจากสัญลักษณ์ทางภาษา จนโยงมาเป็นความคิดรวบยอด เป็นกฎเกณฑ์นำกฎเกณฑ์ไปใช้โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สังเกตให้นักเรียนสังเกต รับรู้ และพิจารณา 2) อธิบาย ให้ผู้เรียนอธิบายหรือตอบคำถาม แสดงความคิดเห็น 3) รับฟังให้นักเรียนได้ฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง 4) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้นักเรียนได้เปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสิ่งต่างๆ 5) วิเคราะห์ จัดกิจกรรมให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุการณ์แล้วให้จำแนก 6) สรุปให้นักเรียนได้พิจารณาการ

กระทำ หรือข้อมูลต่างๆ และยังได้สอดคล้องกับ Dressel and Mayhew (1957, p. 179-181) องค์ประกอบของความสามารถในการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ ประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการกำหนดปัญหา ระบุงค์ประกอบของปัญหา 2) ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา 3) ความสามารถในการจัดระบบข้อมูล เป็นการจำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับ แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ 4) ความสามารถในการเลือกสมมติฐาน กำหนดจากความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล การตรวจสอบความ สอดคล้องระหว่างสมมติฐานกับข้อมูล และ 5) ความสามารถในการสรุปและตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืงน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการปรับเปลี่ยนฐานการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิม

1.2 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานขึ้นเดียว แต่สามารถวัดประเมินผลได้หลากหลาย

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำเกมใช้ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่หลากหลาย และเป็นการสร้างความสนใจให้กิจกรรมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวางแผนหรือเตรียมการในกรณีที่ผู้เรียนไม่ได้มาศึกษาเนื้อหา เอกสารารล่วงหน้ามาก่อน

2.2 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในบริบทที่แตกต่างกันในเชิงพื้นที่จังหวัดน่าน หรือพื้นที่ใกล้เคียง

2.3 ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ตามบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวทางการสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน
2. แนวทางการสัมภาษณ์การเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน

แนวทางการสัมภาษณ์

การจัดกิจกรรมเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์

ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อนาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ ครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ประกอบด้วย ประเด็นคำถามต่อไปนี้

ข้อที่ 1 ประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

แนวทางการสัมภาษณ์

การเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านความคิดเห็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน ประกอบด้วยประเด็นคำถามต่อไปนี้

ข้อที่ 1 มีความรู้สึกร้อย่างไรบ้างกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 ปัญหาที่พบในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในห้องเรียนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 สิ่งที่คุณคาดหวังต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ความรู้ทางด้านแหล่งเรียนในชุมชนทางประวัติศาสตร์เมืองน่าน ที่ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน

1. นายยุทธภูมิ สุประการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศูนย์น่านศึกษา

เป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน รวมทั้งบริบทของเมืองน่านในด้านต่างๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับหออัตลักษณ์ การสร้าง การจัดนิทรรศการต่างๆ ภายในหออัตลักษณ์น่าน

2. พระครูบาธรรมชัย เจ้าอาวาสวัดศรีพันต้น จังหวัดน่าน

เป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเรือแข่งเมืองน่าน ลักษณะความแตกต่างของเรือแข่งเมืองน่านกับเรือแข่งที่อื่นๆ และยังให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์เรือแข่งเมืองน่านกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน

3. เด็กณัฐชนน แดนปิ่น และเด็กหญิงอมริศรา รุณตัน มัคคุเทศน์เจ้าบ้านน้อย

เป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดภูมินทร์ ความเป็นของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความโดดเด่น รวมทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน

4. นางสาวคร

เป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโฮงเจ้าฟองคำ มีการขอเล่าเรื่องราวขั้นตอนการทอผ้า ให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอของเมืองน่าน รวมทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ผ้าทอของเมืองน่านกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน

5. นางภัทรภร ไชยวัฒนกุล หัวหน้ากระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

เป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ประวัติความเป็นมาของงาช้างดำของจังหวัดน่าน รวมทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน และงาช้างดำของจังหวัดน่านกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน

ภาคผนวก ค สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

การเรียนรู้โดยใช้สมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง
2. แบ่งกลุ่มๆ ละ 5-6 คน
3. อ่านคำชี้แจงการใช้สมุดกิจกรรม ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้สมุดกิจกรรมการให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาสมุดกิจกรรม
4. ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในสมุดกิจกรรม
6. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบสมุดกิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” และนำเสนอครูผู้สอน

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน
2. เพื่อนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเอง และส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

ตาราง 7 แสดงฐานการเรียนรู้ของกิจกรรมการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้	กิจกรรม	แหล่งเรียนรู้	เวลา
1	ถิ่นน่านบ้านเรา	หออัตลักษณ์น่าน	30 นาที
2	เมืองงาช้างดำ	พิพิธภัณฑ์แห่งชาติน่าน	30 นาที
3	จิตรกรรมวัดภูมินทร์	วัดภูมินทร์	30 นาที
4	แข่งเรือลือเลื่อง	วัดศรีพันต้น	30 นาที
5	ผ้าลายน้ำไหล	โฮงเจ้าฟองคำ	30 นาที
6	โรงเรียนของเรา	โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร	30 นาที

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ถิ่นน่านบ้านเรา

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน และตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติความเป็นมาของจังหวัดน่าน

.....

.....

.....

2) สิ่งที่แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของเมืองน่านมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3) วิวัฒนาการสายสัมพันธ์เมืองน่านกับเมืองอื่นๆ มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีสายสัมพันธ์กับเมืองใดบ้าง

.....

.....

.....

4) ปัจจัยที่ส่งผลการย้ายของเมืองน่านในอดีต

.....

.....

.....

2. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

3. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เมืองงาช้างดำ

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของ “หอคำ”

.....

.....

.....

2) ความเป็นมาของ “งาช้างดำ” สมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่าน

.....

.....

.....

3) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน มีการจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองน่านอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4) ปัจจัยที่ส่งผลการย้ายของเมืองน่านในอดีต

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 3
จิตรกรรมวัดภูมินทร์

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) ประวัติของวัดภูมินทร์

.....

.....

.....

- 2) วัดภูมินทร์มีลักษณะเด่นอย่างไร

.....

.....

.....

- 3) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์มีลักษณะเด่นในด้านใด

.....

.....

.....

- 4) ภาพ “กระซิบรักบันลือโลก” มีเรื่องราวความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

- 5) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์จัดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทใด

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 4
แข่งเรือลือเลื่อง

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของวัดศรีพันต้น

.....

.....

.....

2) ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดศรีพันต้นมีลักษณะเด่นในด้านใด

.....

.....

.....

3) ประวัติเรือแข่งของเมืองน่าน

.....

.....

.....

4) เอกลักษณ์ของเรือแข่งของเมืองน่านมีลักษณะเด่นอย่างไร และแตกต่างจากที่อื่นอย่างไร

.....

.....

.....

5) ประเพณีการแข่งเรือ ได้มีสอดแทรกกุศโลบายอะไรบ้าง

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 5
ผ้าลายน้ำไหล

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของโฮงเจ้าฟองคำ

.....

.....

.....

2) กรรมวิธีในการทักทอเส้นด้ายสู่ผ้าชิ้นเมืองน่าน

.....

.....

.....

3) ลายผ้าชิ้นเมืองน่าน

.....

.....

.....

4) ผ้าชิ้นเมืองน่านมีลักษณะแตกต่างจากที่อื่นอย่างไร

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมไปฐานการเรียนรู้ต่อไป

ฐานการเรียนรู้ที่ 6
โรงเรียนของเรา

ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. นักเรียนทำการสำรวจพื้นที่ฐานการเรียนรู้ สามารถสอบถามผู้ให้ความรู้ วิทยากร แล้วบันทึกข้อมูลในสมุดกิจกรรม

คำถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1) ประวัติของโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

.....

.....

.....

2) สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

3) กิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวได้เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

4) ให้นักเรียนนิยามคำว่า “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด”

.....

.....

.....

2. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมในครั้งนี้

3. นักเรียนทำการบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม

4. เมื่อทำกิจกรรมที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว เตรียมพร้อมส่งสมุดกิจกรรมให้ครูผู้สอน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. (2544). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2545) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2545.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- กล้า ทองขาว. (2561). การจัดการศึกษาฐานชุมชน (Community-based Education Management=CBEM). สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2565, จาก [www.dpu.ac.th/ces/download.php?file name=1377584927.docx](http://www.dpu.ac.th/ces/download.php?file%20name=1377584927.docx)
- เกษม คำบุตดา. (2550). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- คำ วงศ์เทพ. (2554). การศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอมะนังน้อย. (วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่).
- จันทร์ อ่อนระหง. 2550. ผลการสอนแบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสื่อ สาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ “บ้านหลวงของเรา” สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 4 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราช ภัฏเชียงราย.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2551). การวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเสด็จประพาสมณฑล ฝายเหนือ ของรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2444 (รศ.120): สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิรศักดิ์ ประทุมรัตน์. (2550). รูปแบบแหล่งการเรียนรู้ตามความต้องการของเกษตรกร ในจังหวัด มหาสารคาม สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ชนภัทร์ อินทวารี. (2558). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี. (วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพฯ : 9119 เทคนิคพรินต์.
- ประสิทธิ์ พัทธกิจช่วงค์. (2554). การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : กรุงเทพฯ.
- พยุง ใบแย้ม. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. (ปร.ด.), กาญจนบุรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ. (2544). “แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็ก มิได้สร้างเพื่อใคร”. วารสารวิชาการ. 4 (ธันวาคม), 26 - 37.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์จำกัด.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). ประวัติศาสตร์ไทยจะเรียนจะสอนอย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- ศิริรัตน์ ดีโต. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนโน้ตทัศน์ที่มีต่อมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องตัวหารรวมมากและตัวคูณร่วมน้อย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2565, จาก https://so06.tcithaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/131026/98846.
- สิรินาถ ชุมพาที. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนววิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม (STS) ร่วมกับการใช้เครือข่ายสังคม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 = A development of learning activities based on science, technology and society (SIS) with social networks to promote scientific creativity on the topic of electricity for mathayomsuksa 3 students.
- สำนักงานปฎิรูปการศึกษา. (2545). แนวทางบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฎิรูปการศึกษา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551. กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ฉบับสรุป. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาการการศึกษา : ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2555). กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). ตัวชี้วัดและ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ KWL-Plus จากสื่อเอกสารจริงๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาฝรั่งเศสเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 = The development of learning activity by using KWL-PLUS with authentic materials promoting french reading comprehension for grade 11 students.
- มหาวิทยาลัยราชธานี. (2557). คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. มหาวิทยาลัยราชธานี. อุบลราชธานี.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนาพรินต์ติ้ง.
- รัฐขุภากรณ์ นันทเสน. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุนทรียสนทนา เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 = Development of learning activities based on dialogue to enhance democratic behaviors on respective ethics for grade Vill students.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2545). การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(3), 183-184, 187-188.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ตลาดนัดปัสเคชั่น.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2551). การพัฒนาทักษะการคิด...พิชิตการสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- Bednar, S. and Simpson, N. B. (2013). Incorporating community-based learning in a course on the economics of poverty. Retrieved on January 14, 2022, from <https://www.aeaweb.org/conference/2014/retrieve.php?pdfid=214>
- Bedri, Z, de Frein, R. and Dowling, G. (2017, December 18). Community-based learning :A primer. Irish Journal of Academic Practice, 6(1), Retrieved on January 14, 2022, from <https://arrow.dit.ie/ijap/vol6/iss1/5>.
- Carter V. Good, (1959). Attitude. Retrived January 14, 2022, from URL: <http://www.novabizz.Ace/Attitude.htm>.
- Nichols, Mark. (1971). Ecommunity Resourees for School. New York : Holt Rineheart and Winston.
- Wittich, Walter Amo & Charies Francis Schuller. (1962). Audio Visual Materials. New York : Harper Row.

